

ALGUNS

AFERS DE FAMILIA

IDIOMA CATALÁ EN TOT L' EXTRA-OFICIAL

QUALSEVOL estranger al trovarse en Catalunya y estudiar un poch sas costums, ha d' admirarse de qu' en tots los escrits extra-oficials y fins en los íntims, confidencials y familiars, los catalans escrivém sèmpre en castellá. Mes qualsevol catalá que tinga noticia de la historia de son país y l' estimi, recordará prompte ab greu dolor, que imposada li fou per un príncep que en son ódi volía, si no podia fer desapareixer á Catalunya, al menys á la forsa enmotllarla totalment á Castella.

No pretench entrar en la esplanació d' eixa part de nostra historia, ni calificarla: no 'n só capás. Ja hi há bons y sabis fills de la terra que han fet y fan justicia sobre aquest assumpto. ¡Dèu 'ls ho pach! Aixís es qu' entre ells, lo Sr. Coroleu diu: «Desde principis del sigle passat s' estava fent lò joch de criaturas de passar la esponja sobre 'l passat de la Corona aragonesa, com si poguessen fàcilment esborrarse 'ls recorts dels fets inmor-

tals dels nostres passats y lo geni característich que aquestos ab llur sanch nos llegaren, reflexat en la sabiesa d' una gran legislació y en aquell conjunt de llibertats públicas, que en antiguitat y eficacia son de la societat cristiana las primeras.»

Donchs era consegüent que 'l *conquistador*, que manava al butxí que descuartisés á la gran campana de la nostra Seu, en venjansa d' haver parlat al cor de nostres avis, çó es, haber tocat á somatent, volgués fer pérdrer pera sempre nostre expressiu, concís y enérgich idioma catalá. Tals deliris son anexos á la rábia d' un egoisme que, á despit dels exércits junts de dos estats, troba heróica resistència en un grapat d' homens: homes, sí, mes verdaders patricis, que no obstant de véurers' abandonats per quí havia ju.at protegirlos y defensarlos com á cosa propia, saben morir per salvar sas lleys prudentes, justas y adquiridas ab la llealtat y la sanch de sos progenitors. Per aixó feu cremar pe 'l butxí 'ls nostres furs, usatges y constitucions, y feu recullir y desapareixer tots quants papers 'en catalá escrits llavors existissen. ¡Quánta pòr de que 'ls veniders entenguessin la injusticia comesa! Per aixó, confiant en que al cap y al fí 's perdría l' idioma catalá, 's maná que s' ensenyés per tot lo castellá y no s' usés del natiu. En una paraula, en tot se volgué castellanisarnos y eixa manía sempre ha anat seguint.

Mes avans de cumplit un sigle d' aquella *conquista*, ja 'l Rnt. Dr. D. Joseph Pau Ballot y Torres escrigué la primera *Gramática de la llengua catalana*, puig que la publicá en l' any 1814, y d' allavors ensá miréu com van en augment los amants patricis que responen ab lo foch de son intens y pur carinyo á la nostra preuhada terra, treballant pera revindicar sos llegítims drets. Donchs tots debém ajudarlos, quiscú en quant pugua.

Ningú 's cregui que vull ressucitar ódis ni venjansas; molt lluny d' aixó, á totas las provincias d' Espanya considero y aymo com á germanas nostras, com desitjo que en totas las personas domini la caritat, ó sia l' amor al

próxim. Empero, sens faltar á eix precepte diví, sino avenint una y altra obligació, entench que tota persona prudent pot y deu fer la següent distinció: Se tracta ab catalans, ó bé ab los que no ho son. Quan á eixos últims se dirigeix, escriurer en castellá; y quan als de nostra terra, en catalá escriurer, així com s' hi enrahona entre paysans. D' altra manera sembla renegar de sa pátria, y quí tal fassi no 's. pot ofendre si 's dubta de sa llealtat. Continuar la costum imposada d' escriurer tot en castellá, es confessar una falsedat: çó es, que tenia rahó qui ho maná; que som indignes de la may prou estimada terra nativa y que la despreciém y despreciém á nosaltres mateixos sostenint una ínícua ordre envilidora. Al revés, escriurer segons lo primer pensament, inseguir lo natural impuls del cor, repetir los dolcíssims sons originals ensenyats pe 'l amor matern en agraument al casi diví afecte que 'ls ïnspira, es tant natural y just, com injust es y ridícul disfressarlos ab altre llengua á manera de qui vol tapar una falta. Res d' aixó: continuar cultivant ab carinyo y entusiasme nostre idioma, es donar viva mostra de nostre verdader patriotisme; y quí tan nobles y vivificadors sentiments coba en son cor, may mirará ab indiferencia á la restant terra de qu' es part son tros.

Si á la cort s' acostuma parlar en francés ó alemany ó en altra llengua estrangera, segons l' influencia que domina; en bona hora qu' hi parlin y escriguin los cortesans: mostrarán lo característich que 'ls es llegoteixar al senyor que triúmfa. Mes los verdaders catalans, los que en la pátria sempre hi veyém á nostra amorosa y benéfica mare; no som, ni debém, ni podém, ni volém ser caragirats: fora insultar las venerables cendras dels nostres heróichs avis que per ella 's sacrificaren. Sempre fermes en nostras justas conviccions, resistim ab fortaleza l' influencia del dia quan es ilegal, més que sigám únichs en la defensa de la dignitat de la nació. ¿Qué hi fá que alguns forasters nos digan rebels? May ho es qui ama y mor per sa terra nativa. Sucumbir en eix cas cambia l' ordre regular y

dona lloch á exclamar: ¡Honra y gloria al vensut! ¿Al vencedor?... Res.

Quí intentés que menysprehessim á nostre idioma hauria de reflexionar avans, que d' eix menyspreu al del terreny natiu solsament hi há un pas, y que si aquest pas se feya, ja may tindriam amor á la pátria. Llavors ¿quí s' interessaria per ella? ¿Quí per ella se sacrificaria en cas necessari? Estariam reduhits á la sort del esclau que res li fa cambiar de duenyo; per ell tant se val.

Passant á examinar las dificultats d' escriurer en catalá, resulta qu' haventnos donat en castellá la instrucció primária, la segona ensenyansa y las facultats, y fins los llibres de las demás professions; desde xichs se 'ns ha obligat á traduhir en castellá nostres pensaments catalans, al pas que no se 'ns ha ensenyat la Gramática catalana; bé que aixó fa qu' alguns paysans nostres parlin y escriuin lo castellá ab més propietat que molts naturals d' aquellas provincias, que comunment s' hi expressan per rutina y no per estudi.

Eixa forsada ignorancia general del idioma catalá, ajudada de la costum per una part, y per altra del desdeny de quí, porque no coneix nostra llengua, procura rebaixarla á *dialecte* ó gerigonsa, es y ha de ser un major estímulo pera que tot bon fill de nostra benvolguda terra torni per la honra d' ella, y no sols fassi valer sa Gramática, sos Diccionaris, sas moltes obras literarias en tots géneros, y entre las poéticas, la sens igual *Atlántida*, sí que cada hú estudihi tot quant conduhesca á parlarlo y escriurerlo correctament.

Ja comprench que la major dificultat está en no convenir entre sí 'ls nostres capdals escriptors en alguns punts, especialment en la Ortografía; pero es de créurer y confiar en que son respectiu amor patri dominará á tot amor propi individual, farà desapareixer toda desavenensa y acceptar una base... per exemple, la Gramática del Doctor Ballot y seguirla uns y altres de comú acort, sens perjudici de ferhi las milloras que 'l prudent progrés dels estu-

dis justifiqui. Es d' esperar dels sentiments dels sabis patricis que per sa honra de tenir llegítim vot en la matèria, fugirán de las lluytas en que han caigut per dissort Acadèmias y literats d' altràs parts. Quant se tracta del interès de Catalunya no hi há necessitat de recordar lo que 'ls nostres saben prou, çó es, que no hi há d' haver més pensament que sostenir lo que acertadament feren nostres antecessors, acceptar qualsevol millora reconeguda serho després d' imparcial exámen, y no fer cas de nímias diferèncias. Separarnos d' eixa vía, temps fa trassada per grans talents, podria atribuirse á orgull, que no mereix ser sostingut, ni sisquera acullit.

En refors de la opinió d' escriurer nosaltres en catalá lo referent á nostre país y costums ja digué Mossen Cristofol Despuig, cavaller, en sa obra titolada: *Col-loquis de la insigne ciutat de Tortosa en l' any 1557*. «No he volgut escriurerla en llengua castellana, per no mostrar tenir en poc la catalana, y també per no valerme de llengua estranya pera defensar y llustrar la naturalesa propia, qu' es la principal intenció de mon trevall.»

Així, á forsa de voluntat, de constancia y de unió, cap y al fi alcansarém que se 'ns fassi justícia y que acabi la manía de certa gent, no sols de menysprear tot quant es catalá, sino fins d' apropiarse llegítimas glorias nostras ó de negarlas com, entre moltas altràs, son: haver col·locat lo primer rellotje públich de seny, instalar la primera Academia literaria legalment autorisada, inventar, lo Dr. D. Francisco Salvá y Campillo en l' any 1795, lo telégrafo eléctrich, després D. Pere Roure establir la llum de gas, formar lo primer barco de vapor, construir lo primer ferro-carril en Espanya y altràs invencions que podrian citarse, y que un esperit, que no vull calificar, nos nega ú oculta, com si no resultés ser gloria d' Espanya qualsevol que ho sia catalana, segons tant acertadament ho diu un virtuós y sabi madrileny, l' Excm. Sr. D. Joan Eugeni Hartzembusch.

Donchs mentres va acabant de fixarse 'l nostre estimat

idioma, ajudémhi tots, ja parlantlo ab la propietat possible, ja escribinthi tota la correspondencia, las notas y quants assumptos s' oferescan entre catalans, y compa-
deixém á la persona preocupada, que ó per moda ó per manco d' amor á la pátria, desatengui 'l compliment de sa obligació.

Conech la meva insignificancia, y per tant no estranyaré que passi desatesa eixa insinuació, mes sempre manifestará un bon desitj de

JOAQUIM DE NEGRE Y CASES.

LA NOVELA.

III

LA NOVELA EN LO RENAIXEMENT.

Seguint en lo propòsit de senyalar las causas que determinan lo naixement de las diverses classes de novelas, y la relació que tenen estas ab l' época en que han aparegut, nos cal are ocuparnos de la novela nascuda á influencia del renaixement.

No fou aquest obra ni d' un any ni d' un segle, encare que se 'l fa venir de la caiguda de Constantinopla, més avans ja s' anavan reunint sos elements constitutius, y com per aluvió s' anavan arreplegant las parts de que 's forma.

Ja 'n mitx de la nuvolada que havian aixecat las invasions se veyan llumenar alguns estels que á dojo escampavan lo brill de la ciencia. Homes de llarch vestit, en lo silenci y soletat dels monestirs estudiavan y copiavan las antigüas obras, recullint la ciencia, no per monopolisarla, sino per espargirla un dia sobre las societats, que si dormian encare era porque en lo somni de l' infancia tot just estavan. Los monastirs y convents al mateix temps que un

segur lloch de llibertat y refugi en quals parets s' hi estrellavan las tiranias dels feudals, eran també un temple de virtut, de ciencia y treball. Allá com en un dipòsit se guardavan las obras dels antichs y sols faltava als pobles deixar sas lluytas per ser bén amos de tanta ciencia. Los estudis que 'n los monastirs se feyan preparavan la munió de sabis que deixaren sos llegats á las novas generacions, donaren un grandíós explet en lo segle XII, en que torná á renaixer l' estudi del Dret, se prepará 'l camí als estudis històrichs, mentres que 'ls filosops en Plató y Aristóteles trobavan molts principis de la ciencia.

Sembla encar ser de moda en un segle que 's preuha d' ilustrat calumniar l' Edat mitjana, parlar de sas tenebras y son obscurantisme, pintarnos sols nobles tirans y pobles envilit. Sembla que 's vulgui que miracles s' obressin per acabar ab las lluytas, per aficionar als guerrers á las lletras, perque caiguessen algunas boyras de barbarie que amagavan algunas bonas [cualitats d' aquells que ab prou feynas res més coneixian que sas armas y sos cants de guerra. Encare alguns cechs creuhen que aquella época era sols d' encantament, tirania y fanatisme; pero en plena Edat mitjana es quant després de haberse passat lo ras sobre l' antigua civilizació caiguda als cops donats per los invasors, s' alsan novas nacionalitats, se comensan á trencar las cadenas dels esclaus, s' alsa á la dona del fanch en que l' havian enfonsada las antiguas legislacions; llavors es quan los pobles comensan á trencar las cadenas, no enderrocantho tot com ho volen fer alguns moderns; llavors es quan las ciencias prenen un volgran que era precursor del que han enlayrat los pobles moderns. En aquella Edat mitjana es quant s' alsan figuras tan grans com San Isidor de Sevilla y 'ls pares dels Concilis Tolodans, la del V. Veda y la munió de sabis que rodejavan la cort de Carlesgran y molts y molts altres que gloria donáren á sos segles: en aquell temps es quant venen una munió de filosops y de llegistas y de toólechs que no sols comensan á ovirar la ciencia, sino que ab molt brill nos

la mostran, y per fi llavors es quant los pobles casi sense llenguatge comensan á tenir literaturas de las que podem dir son las mares naturals de las modernas.

Lo Renaixement comensa á arrel de las invasions y de poch en poch va desplegantse mentres que las llenguas nacionals s' anavan formant y una nova civilisació brotava en los pobles, y naixian novas literaturas diferentas essencialment de las antigues, y que ensemps que una fesomia general, presentan un caràcter especial en cada poble. Entre aquets un n' hi ha que á son valor, á son treball hi uneix la fantasia d' un poble meridional y la fé d' un poble cristiá: patrimoni d' ell n' era una llengua hermosa, parlem de Catalunya y Provensa. En ell una literatura rica y grandiosa, plena d' inspiració y sentiment hi creix y com si sos explets no poguessin contenirse en lo breu espay en que s' arrela nous rebrolls dona en Aragó y Castellá, ab sas flors ompla l' Italia y 'l Petrarca, l' immortal Petrarca ab ella no tem en enjoyar sas cansons; sos trobadors van per tot arreu, las corts dels reys, los castells dels nobles ressonan ab sas armonias, y com si 'ls hi faltessin dos monuments per eternisarse, Petrarca y 'n Ausias March sobresurten als demes poetas y de gloria omplen sos segles.

Mentres que 'ls provensals y catalans lo mon feyan ressonar ab las armonias de sas liras, mentres las demes nacions ab inspiració y sentiment cantavan d' una manera desconeguda 'n los antichs temps, hi habia un poble que s' apartava de la general tendencia; era Italia. Italia á que foren llegats los despulls de la civilisació romana, preté sempre enjoyarse ab antigues galas, l' esperit caballeresch no hi trova acullida com en altres nacions; enva 'ns dona á Ariosto y 'l Tasso, 'ls Homers de la caballería, puig sempre vol fer reviurer l'antigua literatura, l' antich imperi y l'antigua 'civilisació. Aixis es que veyem á 'n Dante que 'ns presenta un quadro cristiá en son poema, més l'acompanya Virgili, l'antiguetat. Petrarca en la llengua vulgar compon sas poesias, sols per pur passatemp,

mentres que erradament tota sa gloria confia á las estrofas d' un poema llatí. Tasso l' inspirat cantor de la Jerusalem llibertada, ab la mitologia pagana desllustra brillants cuadros de son poema.

Italia estava coberta dels monuments d' una civilisació grandiosa, retenia las obras d' una literatura riquíssima, y á ellas s' inclinava; pero també 'l cor de sos fills feyan bategar las armonias dels trovadors de Provensa, y balancejavan entre eixas dos corrents, l' antiga y la moderna, y eixos balanceigs, eixas corrents, debian notarse 'n la literatura y s' hi notaren com havem vist ab en Dante, 'n Petrarca y 'n Tasso, y 's nota 'n la poesia y 'n la prosa, com nos ho indica la novela en los últims segles de l' Edat mitjana nascuda.

Novela italiana. Per ella entenem l' escola de novelas que gran prestigi 'n Italia tingueren en los segles XIV, XV y fins al XVI, y que tan en son fons com en sa forma 'ns dona una idea dels elements que li donan vida y que determinan sa aparició. La forma mólt bé s' assembla als qüentos; com ells es breu y senzilla, y á fins se suposan contats per entretenir una reunió. De aquí prové que 'l Abat Andrés quant fa distinció entre romances y novelas—entenent per estas, petits romances en los quals sense tanta trama d' aventuras y varietat d' accidents se conta un sol fet—posá las obras de Boccaci entre las novelas. Tal forma breu y senzilla era mólt usada per los provensals, que segons alguns l' havian apresada dels árabes, pero, á més de que 'ns sembla que l' influencia d' ells no fou tan marcada que pogués donar caràcter á sa literatura, no es necessari anará buscar exclusivament als països orientals l' origen dels qüentos, perque allá ahont hi hagi un poble de imaginació rica, allá ahont hi hagi una llar ab antichs recors, allá hi havia qüentos, y dels qüentos á la novela no son pas móltos los passos que hi ha.

Boccaci que 'n la poesia no podia pas de cap manera disputar los llors que las testas coronavan de Dante y Petrarca feu lo que despres va fer lo mes gran novelista 'n Walther Scott: buscá en la prosa l' immortalitat. Ell veyá

devant sèu una literatura rica, la provensal, veyá sas novelas y 'n ella una gran abundó de sentiment, d' allá tragué la forma ab que sas novelas revestí.

En quant en son fons mólt y mólt hi influí, com en todas las novelas lo carácter del autor, que 'n ellas buydas ideas, sos sentiments, sas costums, y á voltas aquellas aspiracions que mes amagadas voldria tenir; la novela es moltas vegadas lo retrato del autor; plenas d' aventuras militars ab en Cervantes, ensemps que plenas de bons sentiments; brollant religió y sembradas de recorts ab en Chateaubriand; plenas d' amor á sa patria y recorts d' altres temps llunys ab en Walther Scott. Boccaci habia nascut en mitj de revoltosas repúblicas italianas, que aristocráticas unas y democráticas altres, totas eran corrompudas totas se trossejavan en sas guerras, habia nascut en un poble cristiá pero ple de desvaris y que fins al entusiasme portava son amor á lo antich; ell per eixas onadas se trobava combatut. Boccaci escrigué en llengua *vulgar*, pero son gran amor á l' antiguetat lo portava á estudiar las antigüas obras dels romans y dels grechs, á profundisarlas, y feu un detingut estudi de las llengüas en que estavan escrites; ell fou qui á Italia portá la gran afició al conreu de la llengua grega. Encare que cristiá en son enteniment captivavan las poéticas ficcions de la mitologia antigua; sas taulas y alegorias á voltas hermosas cridavan sa atenció, y afins veyem escriure un tractat ab lo nom *Genealogia dels Déus*. De aquí que 'n ditas novelas se veyá á Jesucrist, á Júpiter, al Pare Etern, y las faulas de la mitologia al costat dels dogmas cristians. Tals comensavan á ser los fruits d' un Renaixement mal portat quant l' Edat mitjana comensava á enfonsarse 'n l' abim del passat.

Com no sempre 'l novelista alsa sa veu per condemnar las costums de sa época, sino que las retrata; com móltas vegadas encare que las satirisi ho fa per anar á la sátira, logrant sols posarlas més de relleu; Boccaci 'n lloch d' atacar las costums de son segle, se feu eco d' ellas, y las pintá en los quadros de sas novelas. No ab ell acabá la novela italiana, sino que nous treballadors á ella sos esforços

portaren, y per cert en alguns punts bé seguiren las petjadas de son mestre.

Espanya no rebé influencia d' eixa novela porque la caballeresca era massa nacional, massa popular; los espanyols encare ocupats en sas lluytas, sols de combats y gloria cantavan, inspirantse en eixas fonts sas obras, sos romances y sas novelas. Encare que prompte 'ls sabis imitaren als clássichs y á la poesia italiana, quant comensá á tenir esta carta de naturalesa á Espanya, la novela de Italia perdia ja sa importancia, y quant arribá 'l terme de las lluytas ab los moros Espanya tingué costums propias que sens necessitar res dels estranys mólt bé podian ser assumtode novelas y produccions dramáticas, y quant s' imita la prosa italiana es després de caurer la novela caballeresca, y quant en ple Renaixement totas las nacions d' ell reben influencia, y encare dita prosa no treu origen d' Italia.

Catalunya ab més comunicació ab Italia, sembla debia rebre més influencia que 'ls altres punts; mólt més quant no 'ns ofereix aquellas costums caballerescas de Castella, més nostra patria no podia tolerar la barreja de cristianisme y paganisme, y també porque la falta de la novela es casi bé complerta en nostra patria.

La novela iniciada morí porque la sana crítica no admet al Olimp ple de sants, al Pare Etern anomenarlo Júpter, al cristianisme barrejat ab la mitologia, com no admet y censura 'l que 'n Tasso pose á Plutó per Déu dels Inferns, com no admet á Vénus apareixentse á Vasco de Gama, y á las Nereydas sortir á veurer la nau que portava 'l cos de Sant Jaume; las monstruositats que una época ofereix no las admet un altre, que ha avansat més cap al bon sentit.

La novela italiana era nascuda de elements antichs y elements moderns; d' elements antichs, hem dit, y aixóno era més que un Renaixement, que si bé mólt se sentí en la poesia mólt més se sentí 'n las ciencias: Renaixement anterior al segle XV y per lo mateix á la época moderna.

Barcelona 17 de Desembre de 1877

FRANCESCH RICMAR.

LA BAYETA.

Ab los seixanta anys que pesan damunt meu com una placa de plom inseparable, figureus si hauré vist per miléssima vegada, fregar las rejolas de mon pis. Quantas vegadas m' han fet venir mal de cap lo cambi y recambi dels mobles, que, de la sala al quarto, del quarto á la arcova, d' aquesta al cel-obert, y d' aquest al escriptori, van y venen per má de la senyora y la quitxalla, sempre que 'l fregall y la galleda arriban á un llindar de porta!

Més de vuit vegadas he resolt agafar lo sombrero y lo bastó baixant poch menos que ab alas los sent y sis esglahons que forman la trajecte de l' habitació al carrer, per no estar present als cops d' espolsadors, á las bastonadas que fiblan damunt la catifa, y á las caricias del plumero que ran de sostre me ventan y m' adornan de trenyinas lo casquet de vellut negra.

Avuy m' estava com de costum llegint un llibre que molt me plau per ser una memoria de mon avi.

Veus aquí que, al moment d' apareixer á ma porta la galleda seguida de gibrell ab lo sal-fumant, l' estora etc. etc. la minyona, conductora de tals mobles, deixa anar la bayeta al méu devant que quedá talment encastada en ter-

ra per l'empapatx d'aygua llepissosa. Lo *xech* que va fer, m'obligá á deixar lo llibre per fixarme en la bayeta de color de plom ab quadros vermellosos, despertant á ma imaginació com en un tir de fusell, l'història d'aquella tela que bé podria ser la meua y la de mos antecessors. ¡Pobre drap! De veras que no mereixes un fí tan desastros: despres de tants serveys y favors fets durant ta llarga vida, no es just que moris esmicolat y podrit mentres conservis un quadro de la mostra. No: la ingratitude es un crim; recompensem las bonas obras, y no farem més que cumplir nostre deber.

M' aixeco de la pelada poltrona alleugerit d'anys, dono dos passos, m'ajupo, y al moment que la Paula li anava á fer continuar sa feyna comensada, li arrebaso de las mans ab tal coratge, que no 's va poguer escapar d'una esgarrapada y del susto natural á ma acció.

La veritat no tenia cap culpa la pobre xicota de rebre las conseqüencias inesperadas al agrahiment d'un trasto; pero qué voleu ferhi, á la representació de sa història no poguí retenir mas tendencias benéficas. Ja ho sé qu' aixó promogué un escándol entre ma senyora, jo y la Paula que de moment duptavan si m'havia tornat boig; més jo tirantme á l'esquena las dotzenas d'atmiracions que gastaren, y guardant altre estona 'l perquè de mon fet, vinga escorrer la bayeta y passarne tantas aygadas com foren precisas per esbandirla y posarla al sol.

Ja s' aixuga, ja van ressaltant los quadros vermellosos del fons aplomat y de teixit diagonal, ah!.... Sentemnos, que vull dedicar alguns instants al recort dels temps passats. ¿Qui es que un objecte qualsevol, inesperat, ridicol si voleu, no li ha suggerit materia per entrenir son pensament horas enteras, materia per remontarse á edats llunyanas ja passadas, ja per venir, materia per escriurer volums de volums considerant y filosofant, y arribar per fí al planteix de reformas colossals per resoldrer la societat futura? A tothom en més ó menos escala. ¿Quina estranyesa donchs, que jo, encar que ab un talent curt d'

horisons, remonti 'l vol enrera y recorri ab rapidés l' historia d' aquesta roba.

.....

Encare sembla que escolto á mon pobre pare al moment de regalarme 'l gech, pessa entera de la bayeta que vull guardar.—Mira, noy, me digué: tents l' edat, enguany vas á casarte y espero que apreciaras en lo que val aquesta prenda que 't cedéixó á fí de que usantla tú y tos fills no us oblideu del pobre vell.

Veus aquest forat rodó que travessa la mànega de part á part? Poch sabs tú l' honrós que 's portarlo sense surgir; alguna cosa pagarian molts militars per poguerho rumbejar en sa casaca.

Mira: el dos de Maig de l' any vuit se trobava á Madrid per carambola lluytant al costat dels immortals artillers Daoiz y Velarde, y los vegé morir donant lo crit d' Independencia! Qué 't sembla!

Despres sabent que 'ls francesos atacavan á ma ciutat, Girona, corrí á defensar sos drets seguint las petjadas del valent Alvarez de Castro, y allí passats set mesos de siti fatal y de no poguerme axaplugar á las nits més que ab lo gech present, el dia dos de Desembre del mateix any, retenint pam á pam la entrada dels invasors als arrabals, fou foradat per una bala compassiva de mon bras. ¡Si 'n va sentir de xiulets, de somatens, de terratrémols! Si n' ha axugat de vegadas la suor d' aquest front torrat d' estar al cim de las murallas!....

.....

A la entrada dels enemichs de la independencia 'pàtria, restavan apilotats nou mil cádavers símbol del heroisme Gironí!....

Fill méu, permetam humitejar aquest trist recort, ab una llágrima de pena pera mos germans.

Mira veus?.... ja tinch secas las parpellas, ja puch continuar tranquilament l' historia de aquest objecte de mos recorts.

Ja eran dins, ja havian acabat la tasca 'ls defensors en la ciutat; pero no encare en lo camp. Si entre carrers lo soroll de la pólvora dormia, just era que 's despertés formant guerrillas per los valls y los turons.

Lo gech estava destinat á prestar alts serveys en la campanya, y ja veurás com fins los cossos inanimats feyan farrolla.

—Ab altres companys sortírem de la ciutat tranquils en apariencia, sens armas que 'ls enemichs vegessin, pero ab rabia en las entranyas y recursos pacífichs del mateix valor. Duyam en forros interiors cusits espressos en las mantas, calsas y catxutxas, diners, vestits distints per disfressarnos, y un document firmat per la junta de defensa (lo qual tocá esser colocat ben llis dins l'esquena de mon gech) per obtenir en certa masia més enllá d'Anglés, armas pera tots.

Ja comprendrás que lo que no 'ns pensavam alashoras per cassar francesos, no s'ho inventarán pas ara los mes experts cassadors. Aixó es cruel sens dupte; pero com no es de bons intents conquistar á traició lo dels altres coment actes indignes á tot cor noble, vet aquí que ja podem baratar la paraula crueltat, en justicia y amor patri. Atormenta al noble lleó dins de sa terra, hont reyna sa voluntat; y á la revenja, no li preguntis pas porque 't devora.

Tornant donchs á lo que deyam, tenint ja bonas escopetas y alsant cada dia 'l gatillo per provar si cassavam *esparvers*, mira lo que 'ns va ocorrer de fer: com que las avansadas francesas, anant de camí, explorant terreno, per efecte de nostras caricias fins temian de sas sombras, una vegada que desde 'l pich de la serra ovirárem al lluny una espessa polsaguera, calculárem y no equivocadament fora 'l gros d'una columna.

—Endevant, feyna tallada, noys, vaig cridar, la vanguardia no pot ésser lluny y s'ha de procurar que no arribin tots á puesto ¿qué farem?

—Avall com l'aygua cridarem tot devallant com llamps la montanya, avall! De sopte m'acut una idea y 'ls de-

turo dient :—deixeume unas calsas de las de reserva que jo ja tinch gech. Fem ab una branca un carnestoltas á fi de que 'l confonguin ab un home y l' apostem entre mitj d' aquells esbarzers. Nosaltres dem la volta mes enllá del xaragall, si disparan contra 'l ninot, los regalarem una capseta de píndolas perquè 's curin tots los mals. Lo qui posa guerra á casa, per tornas, fem que quedi sempre 'n pau.

—Ben pensat, clamaren tots, y ab lo temps de fer un badall ja teniam l' héroe 'n planta.

Nos apostem entre rocatges de facil fugida, seguí un rato de calma precursora de tempesta, y despres d' haver sentit lo trepitj acompassat d' alguns homens, ressona per l' espay una descarga que repeteix l' eco per las concavitats de la serra.

Lo ninot ha caygut y 'ls fusells de la vanguardia estan descarregats.

—Aprofitem , diguí casi á cau d' orella de mos companys, prepareus,... poch y segurs... foch!!

Sis llenguas infernals surten de las escopetas y tres barbuts soldats besan la pols.

Sorpresa general ; moment de pausa. L' aprofito y corro posantme 'n perill á cercar mon amich lleal ; lo gech.

Ja 'l tinch; pero, ay! que mentrestant s' han refet y s' adelantan, y s' arrapan com gats en las espedadas rocas fent foch sobre mos companys. Aquets se defensen en retirada ; los altres avansan, aquí 'n cau un, allá un altre, y al mitj del espatech la columna s' esten privantme 'l correr al ausili de mos companys... Encara 'ls veig... arriban al bosch tots menos jo y un altre que en la retirada caygué ferit... ja coneixen las tasqueras... estan á salvo !

Las evolucions foren acertadas. Ara 'm tocava á mí; però ca, no tingué mes temps que 'l precis per amagar l' arma y fregar las mans ab romaní perquè no 's flayrés la pólvora, quant me veig voltat per un món de gent; la columna havia arribat. ¿Qué fer?

Me fingeixo lo mes tranquil possible y 'ls conto empattollant mentidas, que uns homens armats m' havian afa-

nat descaradament lo gech que baixava á recullir. Dúptan de mas paraulas; rebo alguns cops de culata; però ma serenitat á quantas preguntas feren, los desconcerta y s' aconsolan en ferme presoner. Del mal al menos; estava acostumat á tot...

Recullen los ferits, y al trobar á mon company estés li anavan á fé 'ls comptes, sinó 'ls demano ab dolsas paraulas que 's mostrin lliberals ab los ferits. Los diguí que no afiliat á cap bando, sols me guia l'amor per tots, y que l'altre dia fent idéntica petició, poguí salvar á un francés d'una mort segura. En efecte 'ls respectavam, puig prou pena té 'l ferit lluytant entre la mort y la vida.

Vet aquí que un oficial coneixedor de nostra llengua m' escoltá y, alló que 's diu per xaripa, no per la costum, ordená respecte y conducció del presoner y ferit á son carro respectiu.

—Veus lo que val aquest gech? Lo no volguerlo apartar d'aprop méu, salvá dos vidas. Si no hagués sigut per éll, qui sab hon forem tots dos, y encara vivim...

Mes tart, fátigats y patint gana, arribarem á França hont la tropa 's dirigia.

Lo ferit fou curat al hospital, y jo ficat entre barrots y murallas. La foscor y la humitat me rodejava de tal manera, que á no ser per lo gech fent ara de cuxí, ara de márfega, ja de llansol, ja de manta, y sobre tot de germá, crégasho, noy, haguera trobat doble amarch mon cauti-veri. No fou llarch; s'acabá per via de armistici y poguí promte veurer lo sol pur de nostra pátria.

Qué tal, no es digne de guardarse; pobre gech; brut, ab mes arrugas que una vella de cent anys, á tanta resistencia y abnegació, no fou sorda ma gratitut: se rentá, se tombá del revés hont mantenia sa brillantor primera, l'enribetarem de nou, foren cambiats tots los botons menos aquet que tocá n'Alvarez, y quedá flamant, lluent, bonich casi tal com veus disposat á durar anys y panys si 's té cuydado.

Ab aquest gech, vaig coneixer á ta mare; seguí als ba-

teigs de tots vosaltres, ¡ha celebrat mes Nadals! ha seguit mes monuments per la Semana Santa de brasset ab ma muller, valgam Déu!... Vaja té, guarda 'l y llueixlo quant te sembli, no deixantlo emperó de ferlo dur sisquera una volta á los baylets si Déu te 'n dó, que pugan dir al menos:—Aixó éra un gech que duya l' avi al siti de Girona.

—¡Pobre home! jo he complert sa voluntat. L' he dut nou iverns sens una arna; ha servit d' armilla á mos quatre fills; me 'n vaig fer mes tart unas polaynas per anar á cassera, y dels retalls la meva dona va guarnir aquets espolsadors.

¿Com me podia pensar despres d' altres deu anys qu' ho guardava dalt l' armari ho hagués de veurer convertit en bayeta de fregar, esmicolantse y á punt d' empendre 'l camí recte del diposit necessari? No; no hi anirás. Mentres aquestas llanternas no s' apaguin, vull que vegin lo panyo de color de plom ab quadros vermellosos.

ANTONI MORERA.

LO GÉNESIS ÍNDICH

NOTABLE baix tots conceptes es lo cel-lebre có-dich de l' India nomenat de Manú; monu-ment perenne de la cultura dels pobles del Ganges. Allí 's trovan principis legals que 's copian en los moderns códichs pero no es l' anàlisis d' aquells lo que 'ns mou á pendre la ploma; avuy penso ocupar-me solsament en donar una petita idea del origen del mon tal com l' explica 'l capítol primer de dit códich per quant si 'm determinava de proseguir es-cribint eixos estudis, no hagués fet entrar lo llegidor per la finestra.

Diu Manú al esser preguntat per los Maharquis, espe-cie d' àngels que formavan sa guardia particular, sobre l' origen d' aquesta causa universal que la rahó no com-pren y que existeix per sí mateixa, que lo Mon estava di-solt en lo no-res, imperceptible, sens propietat distintiva, lo qual ni 'ls sentits podian tocar ni imaginarho 'l pensa-ment; era alló lo somni de la Naturalesa.

Aqueix es l' estat que Manú suposa al Mon y al en-semps seu totas las religions ho esplican baix lo nom del caos, existent en aquells jorns que precediren al moment

solemníssim del *fiat*, y per aixó al venir l' hora de la desperta, diu Manú, que Aquell que per sí mateix existeix, separant d' aquell caos los cinch elements, se presentá brillant d' esplendor apartantse d' allavors mes la fosca, pera donar ja á la creació que tenia de esdevindrer la llum, que ab sa directa influencia verdeja l' herbeta y fa granar l' espiga.

En aquest estat lo Ser dels sers comensá mes de fort á desenvolupar son poderiu; dongué part de sa substancia á tots los sers depositant en las ayguas ja creadas, la llevor de la vida de tot l' Univers.

Sobre aquella immensitat d' aygua y com fent vergonya en brill al mateix Sol, hi nadava un ou d' or que dins sa closca y per rovell duya una petita part del pensament de Brahma y que sa voluntat feu fecundar.

Es aquest punt molt notable y digne d' estudi per quant s' observa la rara casualitat de que quasi-be tots los pobles pagans de la antigó, donan al mon un origen parescut, puig ja son los de Finlandia los que fan sortir lo Creat d' un ou, que Ukko, en forma d' aygla, deposita demunt l' immortal verge Lunotan que anava nadant sobre las ayguas primitives, ó ja 'ls Siris fan sortir á Astarté d' un ouet que una coloma pongué y cová per espay de molts dias en las mansas ayguas del Eufrates; á Grecia surt d' un ou d' or del fons del mar Afrodita-Anadyomene y 'ls Sakalaves de Madagascar contan que 'l Gran Esperit prenent la forma de un cocodril, deixá caure al mitj del mar un ou que dongué vida á tots los sers creats.

D' Aquell que existeix per sí sol nomenat en sanscrit Swayambhuva, nasqué Purutja que estigué tot un any dintre l' ou fins un dia que per lo sols esforços de son pensament lo partí en dos, formantse d' aquellas dugas mitats lo Cel y la Terra y quedant la part mitja constituhint l' Admósfera. D' allavors pogueren ja viure los sers animats, mes esperem á contar sa creació tal com Manú ho explica. «Aquell que tot ho pot llensar de sa propia substancia aqueix alé que no mort may en los sers, y á

«n' aquest' ànima li dongué 'l nom de Ahancara. Lla-
«vors tot lo creat va rebre sas facultats y atributs y per
«medi de l' agregació y transformació ab que n' eran do-
«tadas las partícules ó atoms, atrets per un principi de
«voluntat, se formaren tots los sers d' aquest Mon mortal
«creat per qui no pot may morir.»

Al arribar á est punt entra Manú de plé en lo terreno sobre 'l qual lo naturalista Darwin podia pendrer patró de sa curiosa teoria sobre la formació de las especies puig que diu dit códich que quiscun dels sers animats té las qualitats dels que 'l precedeixen fins al punt que com mes alt está un ser en l' escala de la creació, mes qualitats reuneix.

«Cada ser te senyalada per lo Gran Mestre sa existen-
«cia particular, sas funcions y son nom, del modo com
«está establert per la Veda.» Aquesta *sloca* ó versícul do-
na caracter del poderiu dels brahamans, puig que en lo códich de Manú primitiu ó sia en lo Vrida-Manava no parla d' aquest modo, creyentse per los comentaristas d' eix monument legal que la *sloca* de que 's tracta, es d' invenció sacerdotal ja que diu que cada ser vivent té senyalat son nom y funcions segons l' establert per los Vedas, 'hont s' admet la diversitat de castas en las que apoyan son poder los brahamans.

Vingueren prompte al mon nombrosos semi-deus ó *devas*, acompanyats dels llibres immortals del Veda, Rig, Sadjus y 'l Sama, y segons alguns indianistas que volen sostenir que l' Atharva-Veda, no nombrat, es tan antich com los ja dits essent d' aqueixa opinió lo sabi Colbrook, eran cinch los sants llibres emanats del pensament de Aquell que creá 'l temps ab sas divisions, lo firmament y los mars, plans y montanyas.

Tot lo que 'n l' Univers existeix ha rebut un destino del Gran Mestre que té que cumplir fatalment en cada renaixement succesiu puig com lo lector sabrá en l' India la teoria de la transmigració de las ànimas estava en la conciencia d' eix poble y explicada extensament en lo códich

mateix de Manú, capítol XII, y per lo tant no s' han d' extranyar contínues alusions en lo transcurs d' estos estudis á la vida futura de renaixement:

Nova vegada trobém en lo Manú d' avuy modificat lo primitiu, y aixó sempre lo lector curiós ho trobará al tractar de las funcions dels brahamans ó sacerdots, que per la rahó d' esser ells los que feyan las lleys y tenian lo poble encisat ab una pretinguda superioritat sobre las altres castas, no deixavan de pendrer y posarse en tot en lloch preferent, y per aixó al expresar lo naixement de las distintes castas ho fa ab gran desdeny de las que son inferiors á la seua.

De la boca de la Pura essencia 'n sortigué lo *brahama*, del bras lo *xjartria*, de la cuixa lo *vaysia* y del peu lo *zudra*, nom de cada una de las quatre castas índicas, mes no pará aquí aquella, sinó que l' Esprit diví ó Nara 's fecundá á sí mateix (com á femella qu' era baix lo nom de Nari) y engendrá á Viradj quedant aixís formada la trinitat india.

A deu personatjes molt poderosos dongué vida Viradj y d' aquestos descendeixen los Génis del cel d' Indra, los set richis ó gefes de dinastias caygudas y los mahorquis que com he dit al principi forman la guardia particular de Swayambuva y mes tart se crearen una cohort nombrosa d' entitats celestials que ab unió dels mans dels antepassats índichs habitaban la Lluna.

Despres la creació vingué per l' ordre següent: lo llamp, los núvols, l' arch de S. Martí ab sos mil colors, los metéoros, los trons, los estels ab cua y demés estrelles. Seguiren al moment los micos, peixos, aucells, animals de tota classe, cúchs, sargantanas, moscas, mosquits, polls y xinxas.

Al exposar quiscuna de las funcions dels sers creats, Manú distingeix ab claretat los que naixen de la matris ó 'ls que surten d' un ou, mes no aixís al parlar de lo qu' anomenem insectes que 'ls fa sortir de las ayguas escalfadas per la calor d' un sol ardent com lo que 'n aquell

país deixa sentir-se, ó siga acceptant la generació espontànea de dites espècies.

Al arribar á aquest lloch l'ànima universal que havia deixat son repós pera donar vida al mon, torná á arraplegarse en sí mateixa, puig que l'Univers al finir en sa evolució creadora, comensá á caminar dret á sa disolució.

JOAN MALUQUER VILADOT.

RESSENYA

D'UNA EXCURSIÓ ALS POBLES DE

SANT ANDREU Y SANT VICENS DE LLEVANERAS*

Sens dubte encare vostre pensament deu estar conservant la agradable impressió de las moltas bellesas, que contenen los trevalls que fa poch temps, vos han donat á conèixer alguns de nostres entussiastas sócis; quant jo, ab falla de coneixements mes ab sobras de bona voluntat tinch l' atreviment de presentarme devant de vosaltres, per donarvos compte de 'ls resultats de ma expedició darrerament practicada. Deixeume ser breu y dividir en curts apartats mon pobre treball per la millor intel·ligencia dels diferents assumptos que tinch de tractar, y doneume consentiment per ferme l' il·lusió de que vostra bonavolensá m' animará á continuar en mon trist romiatje literari, si aquest nom mereixen aquestas quatre lletras.

Ressenya històrica de las poblacions de Sant Andreu y Sant Vicens de Llevaneras.—A un' hora mes amunt de la ciutat de Mataró, seguint la carretera de prop la mar y avants de arribar á la vila de Caldetas, se trova la anomenada riera de Llevaneras, la que conduheix als po-

* Memoria llegida en lá «Associació catalanista d' excursions científicas.»

bles d' aquest nom que foren objecte de ma excursió. Presentan una situació molt pintoresca. L' un (lo de Sant Andreu), está situat sota la falda d' un turó voltat de frondosíssims arbres, circumstancia que impideix completament lo divisarlo desde lluny. L' altre ó sia lo de Sant Vicens, es una població molt petita espergida per la montanya sens arribar á tenir ni un sol carrer complert. Llochs molt poétichs y deliciosos se trovan en los dos pobles que fins vos farian oblidar los paisatges tan celebrats de Suissa é Italia.

La historia de Sant Andreu y Sant Vicens de Llevaneras es per demés curiosa y variada per lo fet de haver mudat tres voltas de llóch la primera d' eixas poblacions. Vora la mar y encare no distant cinquanta passos de la platxa, s' han trovat magnífichs y diferents vestigis y fragments d' obras de la época romana, lo que te justificació perque no gayre lluny d' allí s' hi trovava, com tots sabem, la famosa *Iluro*, que tal volta deuria haver estés sas murallas fins prop de Llevaneras. Temps despres, (allá en los segles ix y x) hi havia allí, tocant quasi las mateixas onas, una petita població composta de tres carrers (segons la tradició, puig cap dato histórich ve á provarho) de la qual encar s' en conserva una esglesia (que mereixeria mes be lo nom d' ermita) anomenada avuy en dia Sant Pere de Baix, de construcció posterior á aquells. Mes tart, envers los segles xi y xii, vingueren á piratejar per nostra costa de Llevant, molts embarcacions, rublertas de gent alarba, assedegadas de sang y cobdicia; y tots sabem lo molt que patiren varias de las ciutats y vilas que `s trovaren sens defensa. A las horas tal volta al veurer que no hi havia seguritat personal en vidas é hisendas cinch ó sis familias de las mes distingidas de Llevaneras determinaren anar á edificar sos alberchs al cor de las montanyas, ahont no `s poguessin ovirar tant sols ni desde tota la plana. Y aixís potser ho practicaren, aixecant també una bonica esglesia de la que parlaré mes tart. Com que era molt lo perímetro del ter-

reno que havian escullit, feren allavors dos pobles de lo que avants no mes era un. Mes per aixó en las tramitacions civils, eclesiásticas y militars anavan units, de la mateixa manera ¹ que quant la divisió no s' havia executat. A mitjans del segle xvi fou un fet la separació total d' abduas poblacions, y á derrers del mateix segle, se comensá á edificar l' actual població á la falda del turó nomenat Sant Sebastiá, la qual se trova are á tres quarts d' hora lluny del mar. Veuse aquí un poble que en mitj l' espay del temps, ha mudat tres voltas de lloch, empero, encar en tots tres punts, s' hi conservan molts vestigis y edificis dels pobles que en altres jorns foren.

Fragments històrichs y arqueològichs que 's conservan prop la antiga població de Sant Pere de Baix.— Ans de parlarvos de lo que dona comens á eix apartat; dech ser missatger d' una mala nova per los amants dels antichs monuments de Catalunya, y potser algú de vosaltres ja tindrà noticia d' ella. Tots sabem que á mitj kilómetro de distancia de Mataró, en un dels petits turons de Mata, s' hi aixecava l' antich castell de Nofre Arnau, bellíssima obra arquitectónica del segle xii y que la corrent destructora del temps, may havia pogut enderrocar. Donchs be, aquest castell ja no existeix. Passá á heretarlo un rich pagés d' Arenys de Mar, y als pochos mesos d' entrar en possessió d' ell, feu derribarlo sens deixarne ni una pedra per recort. Deu li perdoni aytal profanació. Aquí es quant dech cridar mes lo bon zel de nostra Societat, perque impedeixi, tant com en son poder estiga, lo que se realisin eixas destruccions en lo successiu, que moltes vegadas obeheixen tant sols á la ignorancia. ²

Molt me va doldrer que en lo temps que vaig permanecer per aquells entorns, no 'm fos possible l' anar á visitar l' antiga y primitiva població de Llevaneras, lo que avuy s' anomena Sant Pere de Baix, allí ahont s' hi han trovat molts magnífichs fragments de la época romana. Mes no ho vaig perdre tot, pues un dels propietaris mes acaudalats d' allí, D. Joan Rubio de la Serna, persona molt

distingida y coneguda en Barcelona, va tenir la fina amabilitat de mostrarme un fragment de mosáich preciós que s' havia trovat en una de las vinyas qu' ell posseheix vora mateix de la platxa. Segons dit senyor me va indicar te intenció de practicar algunas escavacions per veurer si donan resultat. Llástima es verament que no tinga forsa imitadors. Dit mosáich te uns tres pams de llarch, per dos d' ample, representa una franja estriada y entran en sa composició los colors blanch, negre, vermell y blau. Per mancarme temps no 'm fou possible treure 'n una copia. Moltes mes altres despallas de época romana s' han trovat en aquells llochs, en temps anteriors, mes quasi tots han caygut en mans de personas poch enamoradas del art y la historia, y altres se trovan en los Museos de Mataró.³

La Casa Lloreda.—Curta fou ma expedició; per lo tant sols vaig á cridar vostra atenció á lo mes notable que vaig visitar. Lo dia 8 de Septiembre fou lo que vaig destinar á fer una excursió á la casa Lloreda. Eixa casa que es un bonich testimoni de la arquitectura dels segles xv á xvi está situada á un' hora curta lluny de Sant Andreu, entre mitj de las montanyas de Puig-Saurar y de la ermita ó santuari, avuy dia abandonat, de Nostra Senyora de Lorita. De bon matí vaig sortir del poble, ab mon album sota 'l bras, disposat á copiar lo que mes criés la meva atenció. Lo camí es per demés poétich y agradable. S' atravessan una porció de montanyas fins á arribar á un lloch nomenat lo Garingol, ahont se pren un camí dret que conduheix á dita casa. Aquest camí es tot plé de boscans roures, oms, pollanques, etc., que 'l converteixen en un lloch deliciós puig no deixan entrar ni un trist raig de sol á molestar lo caminant. Jo, (y vos prego m' ho dispenseu) seguintne la costum de gravar en las socas dels arbres, mots que 'n sian grats á nostres sentiments, vaig fer ab mon gabinet, lo nom de nostra Societat, en lo tronch d' un roure centenari.

A las 7 y mitja arribava á la casa Lloreda. Los maso-

vers son personas molt amables y que 'm professan alguna amistat. Me vaig assegurar en lo pati y vaig treurer lo croquis que aquí 'us presento ab lo número 1. 4 Figureus un antich casal, tapat completament de la vista de la plana y voltat de arbres y montanyas, sens sentir altre soroll que 'l dels murmulls del céfir entre 'ls arbres, junt ab las bellas canturias de centenars d' aucells, y tindreu una idea de la casa Lloreda. Allí s' oblida fins que 's visca en lo mon. M' oblidava de dirvos que aquestá casa es propietat del conegut advocat y propietari senyor Benet y Colom, lo qui pot enorgullirse de possehir una finca tant notable. La casa Lloreda suposan, potser sens fonament, que fou edificada quant alguns vehins de la antiga població de Sant Pere de Baix, fugiren dret á la montanya, temerosos de la cobdicia serrahina; aixís ho diu en Víctor Balaguer, puig á mí no 'm fou possible veurer cap document relatiu á sa fundació; mes en algunas expedicions successivas que jo 'm proposo fer, procuraré saber l' época certa de quant fou edificada. 4

La vella esglesia, l' hermita de Sant Sebastiá y la antiga casa-Rectoría de Sant Andreu de Llevaneras.—Lo mateix 8 de Septiembre vaig visitar los llocs que aquí dalt anomeno. Comensem per l' últim. La casa-Rectoría está situada al costat de la vella esglesia, totas duas dalt d' un turó de poca altura, pero de molta extenció, en lo qui també s' hi trova l' hermita, avuy capella de Sant Sebastiá. Tenen en sa falda lo actual poble de Sant Andreu.

La casa-rectoría no te res notable que mencionarse: es una magnífica hisenda voltada de vinyas y boscos, sent propietat avuy dels germans Masriera. Fins á l' any 1835 va ser habitació del rector, y tenia una mina subterranea que comunicava ab l' esglesia, que ja he dit es á son costat. Dita mina que 's coneix fou oberta en temps molt llunyá, fou feta taparfa cinch anys, per sos actuals propietaris, puig amenassava ruina en alguns punts. Conduhia directament sota mateix del altar major de l' esglesia. En la mateixa casa-rectoría, hi ha un finestral que suposo del

segle xvi, qu' es lo que aquí 'us presento ab lo número 2. En lo restant del edifici no hi ha res mes que meresqui la pena, puig hi ha molta part de novas obras que s' han fet darrerament.

L' hermita nomenada de Sant Sebastiá, existia ja desde temps molt anteriors: te un recort notable de la guerra de la Independencia. Una divisió francesa composta de dos mil homes se apoderá de Sant Andreu de Llevaneras y per més que volgueren apoderarse també de Sant Sebastiá, no ho lograren á pesar d' esser sols defensat per quaranta braus fills de Catalunya, los que tingueren á ratlla las hosts de Napoleón per espay de vuyt dias, sens rendirse may. La gran estrategia de la posició es lo que 'ls ajudá en gran manera.

Avuy Sant Sebastiá es una capella completament restaurada al estil modern. Está molt adornada y s' hi venera una bonica imatge del sant de son nom. En un cantó de la paret exterior s' hi trova empotrada una lápida molt antiga, mes que es totalment destruïda á pich de mall, sent completament impossible lo llegirne res. En lo possible, se cita encar lo nom del autor de semblant profanació, que 'm sab greu no recordarlo.

Deixeume parlar de l' esglesia antiga de Llevaneras, que es lo monument històrich mes notable que 's treva per aquells entorns. Quant fugiren los habitants de la població de prop de mar, edificant sas casas á dalt de las mes llunyas y altas montanyas, trovaren á manca un temple per omplir ab sos debers religiosos; y aquí fou quant sols las familias anomenadas Graupera, Segarra, Rogent, Lloreda, Catá de la Vall y alguna altre, aixecaren l' esglesia de que are vaig á parlar, ab sos fondos particulars. La fatxada de dita esglesia es algo notable, per la sensillés y bona execució dels detalls que li adornan lo portal d' entrada, alguns dels que ben segur no desdenyaria l' escultor de mes mérit. Mes deixem fer are la resenya y donem alguns datos històrichs.

L' arquitectura de eixa esglesia y sa construcció la fan

suposar ser de últims del segle XIII ó primers del XIV. Com son arxiu parroquial es traslladat avuy á la moderna que 's trova en Sant Andreu y no 'm fou possible visitar-lo, no puch fixarvos la fetxa certa de sa edificació. Alguns suposan, y crech ab bastant fonament, que lo que serveix de campanar era avants de ferse l' esglesia una torre antiga y abandonada. De sos altars, que son molt notables ne donaré compte mes avall al parlar del temple modern que es ahont se trovan avuy en dia.

Deixeume ara explicar com se trova la bella esglesia en la actualitat. Ab una persona de molta influencia en lo poble emprenguí lo mateix dia 8 la visita de dita esglesia mediant las claus corresponents que 'l senyor vicari de Sant Andreu nos va facilitar ab molta amabilitat. Al costat mateix d' aquest temple s' hi trova lo fossar (que encare es lo del poble modern de Sant Andreu), y quasi volta totalment los murs del temple. Entrarem y una trista sensació s' apoderará de mon cor. Allí en mitj d' aquell etern silenci, passant per un petit camí plé de frondosos xiprers funeraris, veyent lo sol amagante derrera llunyans turons y volejant aprop nostre alguns corbs y esparvers, que de sos caus ja sortian veyent acostarse las negres ombres de la nit; podeu ben creurer que era un lloch ben apropósit per la meditació y reculliment. M' assegú sobre una tomba y vaig treurer lo dibuix que aquí 'us presento ab lo número 3. Representa los perfils y contorns d' una tosca imatge de Sant Miquel que 's trova en lo portal principal de l' esglesia vella, demunt d' un florejat de la ojiva-hornacina central. Despres vaig fer un cróquis general de la fatxada de l' esglesia que porta lo número 4 en la col·lecció, y haventme indicat mon company d' expedició que prompte seria negre nit, deixí mon treball y entrarem dins lo temple.

Al obrir sas portas, un rellotge d' una població vehina va trametre fins á nosaltres lo so de las sis horas del vespre. Entrarem. Trista impressió, per cert, va produhirme aquella esglesia. Tot lo paviment es d' una rajola grossa,

que va ser posada allí l' any 1830, cinch anys avants de abandonar-se, motiu del que resulta que com ningú 's cuidava de sa vigilancia, envers los anys 1850 á 1870, s' enterraren alguns cadávres sota las ditas rajolas, y are lo trist artista ó escriptor que fa alguna excursió á lo temple, (puig ningú mes hi sol anar) se trova á lo millor de la ocasió que la terra se li esfonsa, vejentse sepultat fins als genolls, y despres rodejat d' ossos y altres restos humans, tot perque las caixas dels cadávres ab lo temps se pudreixen, y las rajolas no tenen prou forza per sostenir lo pés. Jo que vaig ser un dels tants que quedí sepultat en vida, hi rebí una sensació un xich massa terrible. Altres detalls recordo mes esgarrifosos, que si 'us los contés, vos esglayarian.

En tot lo temple sols s' hi veu lo flagell del temps y 'l descuyt. Res se conserva dels altars, puig ja he dit que tots foren trasladats á la moderna esglesia: entrant á ma dreta hi ha encare dos grossas figuras de relleu, que representan dos lleons, los que en temps molt anteriors, sostindrian algun sepulcre bastant notable del que per mes que vaig regirar, no 'n vaig trovar cap vestigi. Encare 's veu també una orga de canons de plom, bastant gran y feta ab molta riquesa que en sas portas te pintadas las imatges de quatre sants, las que artísticament consideradas, no son del tot dolentas. Demunt de lo que fou altar major, vaig trovar mitj missal, en pergamí molt notable y antiquíssim y que conté unas inicials de adorno molt elegants y preciosas. Pujarem al cor, per una escala mitj enderrocada. Allí encare s' hi conservan tots los setials dels cantors, son tots de caoba y semblan exits de las mans del escultor. Desde 'l cor se divisa tota l' esglesia. La paret principal de la porta dreta está bastant enrunada per motiu de las plujas, mes ab poch gasto se podria arreglar al igual que alguns desperfectes de la volta. Las claus tenen totas esculpida una sola y grossa imatge que no 's pot divisar ben be á causa de la altura del temple. Aquest avants d' abandonar-se, fou totalment emblanquinat, lo

que 'l perjudica bastant, á pesar de serho no mes en l' interior.

Deixí l' esglesia ab gran sentiment, puig mon desitj era copiar alguns notables detalls del interior, y pujar al campanar que tothom diu que es imposible ferho, per la motiu d' estar quasi tota enrunada l' escala que hi conduheix. Avants de baixar al poble, volguí anar á la capella de Sant Sebastiá, y aixís ho vaig posar en práctica, mes res de nou vaig trovarhi, que no fos tot lo que ja hos hi contat d' aquesta ermita.

Darreras investigacions.—Eixas foren las que jo emprenguí lo dia 9 de Septiembre, sens moure 'm del poble de Sant Andreu. Vaig visitar l' arxiu municipal, acompanyat del Secretari del Ajuntament, lo qui 's brindá generosament á mostrarme tot quant notable 's trovés en ell, mes per desgracia en dit arxiu no s' hi trova cap document que donga llum sobre l' origen ó fundació de alguna obra antiga de las que 'us he parlat en aquest mal combinat trevall. Tots los pergamins y documents son posteriors al segle xvi y sols contenen ápoques, escripturas, actas del Consell, alguna provisió reyal, y molts desissions y ordres del Comú.

També lo Sr. Mestre de las escolas municipals, va facilitar-me un preciós manuscrit auténtich del segle xvii, que es un vólum de prop 409 págines en 8.º, que conté la *Vida, mort y miracles del gloriós Sant Galderich; quals cendras se veneran en lo monestir de Sant Martí del Canigó, y en Sant Pau del Camp de Barcelona*. Eixa obra es original del Pare Fra Reginald Poch, de la Ordre de Predicadors Franciscans de Barcelona. Aquest llibre no arrivá á donarse á la estampa, per lo tant ha permanescut inédit fins are, y l' original present es lo mateix que va escriurer lo dit Pare Reginald. Está escrit en castellá, mes per çó deixa entreveurer un gran esperit catalanista, y encar que hi sobran algunas (massá frequents per cert) preocupacions religiosas, es una obra notable per los molts datos histórichs que conté, ignorats alguns y mitj sabuts

altres. Se trovan ademés en dit llibre, dos goigs diferents, escrits en llengua catalana, per lo mateix Pare Poch, en los que dona á compendrer que la Musa no li era del tot indiferent. Llástima es que aytal obra no s' hagués pogut imprimir allavors, ja que segons diu l' autor en un llarch prólech no pogué ferho per falta de medis, puig hauria sigut un dels treballs històrichs que mes nom haurian donat á l' Ordre dels Pares Franciscans.

Vaig visitar també l' esglesia moderna. Aquesta esglesia fou comensada á principis d' eix segle, mes no 's consagrà fins á l' any 1835. Tots sos altars procedeixen de la vella. Alguns n' hi ha que tenen retaules notabilíssims, que á mes de son mérit artístich reuneixen la circumstancia d' esser molt ben conservats. Tota la riquesa del temple 's tanca en sas magníficas joyas, (que no poguí veurer, per ser completament amagadas,) y que ensemps de son valor material son unas perfectas obras d' art. Actualment se trova la parroquia vacant de rector, mes lo vicari que te á son càrrech los serveys espirituals del poble, es una persona de molts coneixements y tracte molt amable, lo qui 's mostrá molt condescendent en tots los favors y mercés que jo vaig demanarli.

Un dels vehins de Sant Andreu de Llevaneras, que ha ocupat en sa joventut molts càrrechs que tenen relació ab l' esglesia, va prestarme assenyadíssims serveys, con tantme moltas bellas y dramáticas tradicions y rondallas catalanas, algunas d' ellas ben ignoradas per cert. Ab la meytat de las que recordo. n' hi hauria per omplir un volum. Tres vespradas seguidas, assentat prop la llar payral de sa casa, me tingué esbalahit, escoltant de sos llavis las novelescas historias, populars-tradicionals, que 'ls segles han tramés, fins á nostre temps y que nosaltres debem conservar y recullir com á bellas joyas. Per sort de nostra terra, no 'ns mancan entussiastas que aixís ho fan y que aplegan notables volums, que fins travessant amples mars y terras llunyas, son l' admiració d' extrangers que alaban y envejan nostre jove renaixement. Si tingués mes

temps y espay, y 'm manqués coneixement per saber que ja 'us molesto prou ab eix insípit trevall, voldria traslladarvos quelcuna d' aquelles dramáticas llegendas, que fins avuy no crech que cap de nostres erudits col·leccionadors las tinga conegudas. De totas ellas n' hi aplegat un volum que 'l donaré á coneixer á la Associació, en una de las vinentas sessions. Son en número de vuyt y portan los titols següents: *Las joyas de la Verge*, *Lo dia dels morts*, *En Graupera desconfiat*, *Las set donas*, *L' antigalla*. *Lo pedrís d' en Vidal*, *La mitra del Bisbe* y *La font de la rata*.

Molts de nostres payssatgistas, que conrean ab gloria y profit l' art d' Apeles y Fortuny, tenen trets del natural molt bellíssims assumptos pictórichs del plá y montanya de Llevaneras, y fins un (que no nomeno per no ofendre sa modestia y lligarme ab ell alguns llassos de parentesch), meresqué que la casa Goupil y C.^a de París, adquirís á crescut preu, una vista d' un estany nomenat: *La Casa d' en Llull*, lloch, qu' entre paréntesis siga dit, te tanta bellesa natural y estética, que es precís veure'l per poder compendre lo qu' es. Aquest estany está situat á cent passos del poble de Sant Andreu, y es propietat del senyor Rubio de La Serna

Altres cent fonts y arbredas deliciosas se trovan per allí, y per armonisar mes la bellesa natural, ab la artística, nostres coneguts y opulents capitalistas senyors Bacardí, Xifré, Caralt. Güell, Masriera, Vieta y molts altres, han edificat, (á dins y fora del poble), suntuosas vivendas que podrian molt bè anomenarse richs palaus. També son notables los antichs casals situats al cor de las montanyas, en las que hi han obras dels segles xv y xvi, pertanyents á las nobles familias Segarra, Rogent, Catá de la Torre, Graupera, Lloreda y Albá.

Termeno aquest treball, donantvos las mes complertas mercés á tots vosaltres, per haver tingut la amabilitat de escoltar aquesta ressenya, y també per la carta-recomendació que 'l senyor President va facilitar-me, y de la

que vaig ferne tant bon us com me fou possible. Altres jorns, si puch lliurarme de mos quefers, faré altres escursions per aquells entorns, que segons novas certas, encare resta molt qu' investigar en Mata, ahont hi ha una torre antiquíssima, en Sant Vicens y Caldetas, en molts altres punts d'allí prop, particularment á Sant Pere de Baix, ahont me sembla que hi trovaré vestigis molt notables y ben conservats. ⁷

ARTUR MASRIERA Y COLOMER.

NOTAS

(1) Lo reputat catalanista é historiador D. Víctor Balaguer, diu en una *Guia de ferro-carrils de Catalunya*, que 's publicá alguns anys enrera, que en l' archiu municipal de Sant Andreu de Llevaneras hi ha un pergamí firmat del rey Carlos primer, en que dona 'l títol de població á Llevaneras y fa efectiva la separació de las vilas de Sant Andreu y Sant Vicens. Ab molt gran sentiment no vaig trovar aqueix pergamí en lo dit arxiu, á pesar de regirarlo tot y de las gestions que vaig practicar junt ab lo digne Secretari del Ajuntament.

(2) Aquest castell era una obra de las mes preciosas de Catalunya. Molt bellas y llegendarias tradicions que á ell se refereixen, he tingut ocasió de escoltar mentres permanesquí en Llevaneras. Alguns supo an que tenia uns grans depositos subterranis dins la montanya, y que mentres los alarbs senyorejaren nostra terra los tenian sempre rublerts de provisions de boca y guerra. Moltes obras históricas, literarias y científicas, he vist

que mentavan aquest castell. Entre ellas recordo, la *Història de Catalunya* d' En Balaguer, la *Guia de ferro-carrils*, del mateix, la *Cicerone des merveilles d' Espagne*, obra bastant completa publicada en Marsella l' any 1870, y *Les Chemins de fer espagnols*, estampada en Ginebra en 1875.

(3) Si algú desitja trovar mes detalls sobre las antiguetats existents en Sant Pere de Baix, lo remeto al *apèndice* primer del tom. I de la *Història de Catalunya* d' En Víctor Balaguer, ahont s' hi trova un escrit en forma epistolar, que segons dit senyor en lo mateix assegura, es de autor anònim. Tambè m' han explicat algunas personas enteradas que en l' arxiu de la familia Segarra, habitant en Llevaneras y Mataró, hi ha alguns opúsculs que tractan de la historia primitiva de la població de Sant Pere de Baix.

(4) Cinch son los dibuixos, que sense cap pretensió ofereixo á ma estimada Societat, per si té á bé donarlos un petit lloch en l' *Album de la Secció Artística*. Representan tots los principals monuments històrichs que 's trovan en Llevaneras y son reproduhits directament del natural, ab tota la veritat y exactitut que m' han permés mos escassissims coneixements del art.

(5) No sé quin fonament pot tenir la nova que 'm donaren alguns de que en la antiga casa Lloreda, existian documents antiquíssims y molt importants, baix lo punt de vista històrich.

(6) Moltes versions arrivaren á mon coneixement, sobre la lápida de Sant Sebastiá, mes com en algunas vaig notar molta divergencia de altres que també 'm mereixen algun crèdit, he determinat no ferme eco de cap de ellas. No obstant, eixa cuestió te certa part d' importancia, puig se sap positivament que 'l destructor no sols feu una profanació artística y arqueològica, sino que també va mancar á una escriptura formal que era fer *fondre* del arxiu ahont era col·locada. Dita profanació se va cometre l' any 1809.

(7) Una de las cosas mes notables que hi ha que investigar en Llevaneras, y que pertany á nostra Secció Científica, son unas ayguas minerals descobertas fa uns 8 anys, las que segons un anàlisis que practicá un reputat enginyer de Barcelona, donarian un bon resultat si 's practiqués sa explotació, que intentaren uns quants propietaris, sens avenirse ab lo amo del terreno. Avuy se perden llastimosament. Están situadas en un lloch nomenat l' Esquey, sota 'l turó, en que s' hi trova l' esglesia vella.

LO COLL DE PANISSARS ¹

POESÍA DEDICADA A MON BON AMICH D. RAMON E. BASSEGODA

DE Catalunya á Fransa
Dn' hi va un coll molt estret,
de Panissars en diuhen
bé prou conegut qu' es;
Per dogaláns la pátria
lo va passá 'l francés,
si avuy vol repassarlo
que s' encomani á Dèu.

Guaytéu los almogávares
com furgan per dalt d' ell,
l' inmens brigit que mouhen
es senya de mal temps:

Ja ascoltan y 's bellugan
guaytant per tots indrets,
com los lleons qu' oloran
sanch viva á vora séu.

Molsut, de cara fosca
y barba de mal pel,
son Adhalit llambrega
atiantlos al carneig.

D' enllá puja 'l rey Pere

¹ Poesía premiada en l' últim Certámen de Gerona.

colcant lo brau corcer,
tant plé de pols arriba
qu' es jove y sembla un vell;
quan l' Adhalit l' ovira
ja hi corra y l' escomet.

—«Que Dèu vos quart rey Pere,
y os dó 'l que merexéu;
mes si dels vils francesos
n' heu fet salvar lo rey
jo us juro per Sant Jordi
no 'n passarà cap més:
lo cor vos malconsella,
l' enteniment se us pert,
¿qui havent cassat la fera
la fá fugí' á gratscient?

Entréu per Catalunya,
per tot sols trovaréu
la pesta y les ruines
que hi han dexades ells.

Les filles sense pare
les cases sens hereus,
les dones sens esposos
les noyes sens promés.

¿Veyéu com ja s' acostan?
Quan hi siguém á frech
ja cal que Dèu los valgui
sinó no 'ls valdrá res.

Si per salvá'ls veniau
anéu en nom de Dèu,
no 'ns destorbéu la gesta
qu' hi ha feyna de valent.»—

Tal diu, y fuig depressa
com perseguit aucell;
lo brau del rey En Pere
ni ha gosat dirli res;
y quan se 'n entornava
dubtant en son intent,
sentí als seus almogávans
trem pant los forts coltells
al só d' una tonada
qu' axís li duya 'l vent:

—«Lo corn de guerra crida al festí
de sanch ben roja l' hem de vestí'».

¡Oh, dolça ascona, vida del cor,
la forta estreta mon bras te dona;
tu ets la penyora del meu amor!

Senyals de lluyta los crits ja son,
més bella festa no 'n veurá 'l mon;
l' estrangeria trepitja 'l camp,
¡oh, pedra esquerpa, mon bras t' hi envia
tés que quan caiguis semblis un llamp.

Móstrahi ta forsa, brillant coltell,
si 't planta cara pitjor per ell,
'nem á trobarlo, treu ton valor;
mentres qu' aleni 'nem á empaytarlo
fins que t' hi clavis al mitj del cor.

Que s' ennuvoli lo cel seré,
la pols que s' alsi y 'l tapi bé
qu' á mí m' enutja lo cel brillant,
sempre 'l voldria desfet en pluja
de ferro y pedres y foch fumant.

L' auCELL que té ales ha de volar,
lo foch per viurer té de cremar,
la guerra odiada, la mort me plau:
¿quí es que detura la pedregada?
lo llamp quan baixa no mira ahont cau.

Guayta al exércit sembla un remat,
¡sús, llops de presa, cap al combat!
¡Malehit siga qui 's fassi sort;
ní pau ni treva, santa María!
¡A ells! ¡Sant Jordi! ¡Visca la Mort!»—

Y veyent vení' als franeesos,
quan los tenen ben apunt,
ab la rábia encesa als llavis
y ab lo foch que 'ls surt dels ulls,
los abocan les llambordes
y 'ls penyals més cantelluts
que cada un dels ab que topan
ní té temps de dir «¡Jesús!»

Per aquelles fondalades
una nit de pols s' hi ajup

y com brusca pedregada
plou dessobre 'ls blats madurs,
saltan roques y més roques
los soldats cayguen á munts.

S' ha acabat lo mirar treves,
no hi ha terme ni axapluch,
tots los machs se descantellan,
qui 'n reb cap que Dèu l' ajut.

Malaventurats francesos
negra estrella aquí us ha dut,
totes les qu' heu fet plegades
ja us les comptarán avuy.
¿Compassió cridèu encara?
demanéula als rochs del puig,
que lo cor dels almogàvars
més salvatge es y més dur.

L' Adhalit del puig ja bota
esverat, roig y confús.

—Acabém ab los que 'ns quedan,
¡ala, á n' ells! ¡Aur! ¡Aur!—

Y abrahonantshi á tall de feres
lo pit fort y l' eyna al puny,
com un núvol de llagostes
cau damunt dels camps de Juny
y esmicolan la sembrada
y li roban son bell fruyt,
tal al caure á la barreja
s' hi han llensat cegos d' enuig
acabant aquelles vides
que les roques no han volgut:
no hi fa ré si 'ls hi manca eyna
que bona arma es lo seu puny,
per estabornir les testes
prou ferreny qu' es y nervut,
com més per matar francesos
malaltissos y poruchs.

Hores y hores matant passen
sens dí 'ls «prou» son cor axut
sadollantse en lo carnatje
com lo cá que foll s' arrup
caxalant la carn qu' ha presa
mitj dormint de rábia y gust.

Fort brugit pe 'l coll ressona
copejant llanses y escuts,

per la terra s'arrossegan
 les gonelles y 'ls perpunts
 y la pols cubreix l'estesa
 d'enrampats cossos caiguts,
 de barons que la agonía
 no 'ls hi pot sentir ningú,
 ofegantse entre una pila
 y esprement la sanch que 'ls surt
 amorrats sota 'l maynatge
 qu' á la guerra un jorn van dur;
 ningú 'ls sent, y, tot morintse,
 al girar en blanch los ulls,
 veuhen sols los corbs que baixan
 atansantse ab vol feixuch.

¡Ay, francesos, ay, francesos,
 mala estrella aquí us ha dut,
 tot al peu d'aqueixes penyes
 s'ha acabat, fins vostre orgull,
 y la Mort de tots vosaltres
 ja se 'n va farta per vuy.

Ja han fugit los almogávars
 repetint sos forts bramuls
 qu' á la pátria deixan lliure
 del dogal d'esclavitut,
 y quan rient y fent gatzara
 ja se 'ls sent de lluny, molt lluny,
 retraguent que los francesos
 á son bras tots han caigut,
 l'Adhalit no 's mou y vetlla
 per si encara 'n queda algun.

J. FRANQUESA Y GOMIS.

Mars del 77.

ODAS DE ANACREONT *

ODA XIX

A UNA NINA

TAL com Niobe un dia
En roch fou transformada,
Y de Tereu l' ayμία
Volá en aucell cambiada,
Així, perquè 'm miresses,
Espill jo esser volguera,
Fora, perquè 'm duguesses
Ta túnica lleugera:

En aygua 'm mudaria
Tant sols pera rentarte,
Y ungüent suau seria
D' olors pera omplenarte.

Cíngul de tos pits fora,
Del coll perla preuhada,
Sandália, en fí á tot' hora
Per sentir ta petjada,

* D' una traducció catalana de Anacreont inédita.

ODA XIII

DIUHEN que per Cibeles
Lo tendre Atis, un dia,
Llensant foll d' amor queixas
Cingles y monts corria.

Diuhén que 'ls que del Claros
En la ribera ombrívola,
Beuhen la parlera aygua
D' Apolo, enfollits cridan.

Mes jo ubriacat de Baco,
Saciat d' encens y mirra,
Vull, vull sols enfollirme
Prop de ma hermosa aymía.

Juliol 1877.

ODA XXVII

LA PRIMAVERA

CONTEMPLA com al naixer
L' hermosa primavera,
Derraman flors las Gracias,
Sa furia 'l mar sossega.

Mira com nada l' ánech,
La grua al niu regressa,
Lo sol llú més brillant,
Y las boyras s' esqueixan.

Del home los treballs
Brillan també; la terra
Sos fruyts mostra, ab los seus
S' inclina l' olivera.

Los verts ceps se coronan
De pámpols, y s' ostenta
Lo fruyt hermós, penjant
D' entre 'ls brots y floretas.

Febrer 1877.

ANTONI RUBIÓ Y LLUCH

EPÍSTOLA

A...

FA temps, m' aymía, que ma pobra ploma
Resta inactiva, silenciosa, en calma,
Sense que corri, com avans solia
Lleugera á escriure't.

Perque 'l terrible, esglayador silenci
L' obliga sempre á permanéixer muda:
La pols cubréixla com un blanch sudari
Y la corseca.

Y avuy qu' intenta un' altre volta escriure't,
Avuy que proba sas cadenas romprer,
Avuy qu' allunya 'l pahorós silenci...
No sab com moure's.

Tal com l' aucella qu' ha viscut en gábia,
Trista y migrada per espay de dias,
Quan se veu lliure, per volar, se troba
Mancantli l' esma.

Vol ella escriuret; mes deurá remourer
Los recorts tristos d' un passat dolcíssim,
Puig son més tristos quant més dolsos foren,
Perque 's perdéren.

T' escriu, m' aymía, porque lassa busca
 Qui sas tristesas y dolors compregui;
 Perque no incitin los seus planys y queixas
 Riallas impías.

T' escriu, puig trova cert conhort suavíssim,
 Al recordarte 'ls sufriments sens mida
 Que 'l cor meu tasta cada jorn á dojo,
 Més aguts sempre.

Perque, sens dupte, la tristesa mimva
 Y fins dolsura en sa amargor s' escampa
 Quan lo cor martre pot buydar sas penas
 En la qu' estima.

T' escriu, m' aymía, puig comprens las mevas,
 No perque n' hakis percebut més qu' altres,
 Sino perqu' ellas s' han clavats més fondas
 En ton cor noble.

Bé prou voldria remontarse en alas
 De la lleugera abrasadora pensa
 Per descobrir en las mansions de gloria
 Un pler que durte.

Mes ¿cóm possible pot sé' aixó en la vida
 Quan jo voldria 'l pensament confondre
 Puig si no goso, al menys, en las tenebras
 No sufriria?

¿Quí, ma estimada, qui en lo mon se cuyda
 Dels plors y queixas que als mortals ofegan?
 ¿Quí al trist no befa? ¿quí 'ls seus mals n' allunya
 Si no es sa aymada?

Tu 'm pots compendre perqu' estás ben trista,
 Per quí l' aucella, que suspira y canta,
 La mar que 's bressa, repeteixen sempre,
 Sempre: ¡anyoransa!

¡Ay sí, sols ella! Y los recorts nos quedan
 D' aquellas horas que per naltres foren
 La primavera que lo pas va obrirne
 Als frets que 'ns glassan.

Mes tal com l' hoste que cansat arriba
Mancantli roba, tremolant com fulla
Que mou l' oratje, y entumits los membres
Y 'ls peus sagnantli;

Consol bé troba en lo caliu qu' escampa
La viva flama qu' en la llar brilleja,
Hont lo recullen, perque ab més coratje
Fassi sa via.

Aixís nosaltres: dels recorts, aymada,
Que com anellas los instants uneixen,
Llur calor plácit cert alivi 'ns dona
Y nos anima;

Perque nos diuhen que tal com un dia
Las alegrías en los cors juntárem,
Avuy que ploran, los dolors y llágrimas,
Hem de confondre.

¡Adèu, m' aymía! Si jamay llegeixes
Aquestas ratllas que ma pobra ploma
Ha escrit molt trista, per no ser possible
Que á tu 'ls envihi,

En los jorns pensa tant y tant felissos
En que 'ls teus llavis ab los meus juntavas
Com si formessin una sola fulla
D' un clavell verge.

Recórda'ls sempre: en son caliu, com l' hoste,
Trobarás, nina, cert consol suavíssim,
Perque ab ell mimva la fredor que 'ns deixa
Trista anyoransa.

Recórda'ls sempre; mes avuy juntemne
Dels cors que sagnan las planyentas queixas,
Tal com llavoras confonguérem, nina,
Nostras venturas.

JOSEPH M. VALLS Y VICENTS.

L' ÚLTIM MESTRE ESPASER

EN JAUME RENUU Y XURIACH

Es en veritat de planyer veure com van desapareixent, una per una, las pedras que ja no forman avuy mes que las ruinas de la grandesa de nostres antichs gremis. Y ho es tant mes, quan escorcollant los arxius dels que encare quedan, hont l' home estudiós creu trovarhi un dato pera la Historia de nostra industria, ó de nostras celebradas costums, sols los sastre que deixa la ignorancia, junt ab una economía avara, á forsa d' esser mal entesa, s' ofereixen á son pas.

Desgraciadament hem conegut aquesta veritat en la visita feta últimament á la major part de gremis de nostra ciutat, motivada per la Exposició d' arts suntuarias. Tot lo que podia constituhir avuy lo curiós y preuhat museu de cada un d' ells, ó s' ha mal venut, ó una ma, pot ser menos criminal que cuydada dels nostres tresors, se n' ha apoderat, ó be lo qu' encara 'n queda jau en lo mes complet abandono y próxima desaparició.

Es en va que 's busqui en ells ün inventari y si s' hi trova no passarà de esser escrit. Aixó mateix es lo que observavam ab En Jaume Renuu y Xuriach, últim mestre Espaser, (ja que ab la seva mort ha desaparegut lo Gremi dels espasers) breus dias ans d' abandonar aquesta vida; y com se vulga qu' era en Renuu un bon catalanista, y que ab son talent y son treball havia sostingut honrosament lo nom que sempre conquistá la corporació dels qui ell ne fóu l' últim

hereu, 'ns permetem donar á la seva bona memoria alguns senzills datos, aprofitant la poch grata ocasió d' anunciar al aymants de nostras costums la desaparició d' un gremi que en son bon temps servava las mes curiosas, y ja olvidadas avuy per la poca importancia que generalment se dona al seu estudi.

En Jaume Reniu y Xuriach, nasqué á Barcelona y desde sa infantesa 's dedicá ab vera vocació al dibuix y al ofici del seu pare, Mestre espaser. En lo primer demostrá uns coneixements tant poch comuns que meresqué de la Junta de Comers, 'l que li confiés una classe d' aquesta asignatura que regentá durant vint anys. Moltes son las obras artísticas qu' ha deixat en los 81 anys qu' ha viscut: impossible recordarlas per lo estesas que están en museus particulars é iglesias de Catalunya y de molt lluny d' ella. No obstant, apuntem las següents, que no completan pas la llista que 'ns en havem pogut proporcionar.

Las creus processionals de Santa Maria del Mar, de San Jaume, San Ramon, (?) y altres; 'ls bericles del Pi, Bethem y San Cugat; 'ls relicaris de la Beata Joana, pera 'l convent de Santa Catarina; unas luxosas sacras per Sant Miquel del Port, y á mes li foren encomanats los adornos de metall daurat de las salas gotica y xinesca del *Palau real*, cremat darrerament. Tot aixó á Barcelona. Fora d' ella registrem: un bericle encomanat per la ciutat de Mataró; l'urna per las reliquias de Sant Just, per Vich; las Verónicas y la Corona de la Verge dels Dolors, per Manresa; 12 canalobres per Bons Ayres; credensa y sacras per Calatayut, y adornos del Sacrari, per Cuevas de Vera.

Com hem dit, no completan aquests objectes la llista que 'ns hem proporcionat, y deixa, pero de molt, d' esser complerta aquesta llista.

Sabem que darrerament un rich museu d' aquesta ciutat ha adquirit un Sant Sebastiá, de llautó, trevallat per en Reniu; no hem tingut la sort de véurel pero 'ns en han fet elogis.

La modestia d' aquest digne artista y catalá de bona mena, no volia donar cap importancia als travalls que de sas mans surtian, y aixís se compren que tant com havia treballat durant sa vida, llarga relativament, y activa com pocas, se trovi lluny de lo que han recullit sos hereus, pero aquests ben satisfets se trovan poguent explicar tot' una historia d' un trevallador incansable, d' un home honrat fins al extrem y d' un pare carinyós que sempre inculcá en ells las mellors virtuts.

Morí á 6 del prop passat Novembre.

FRANCISCO MANEL PAU.

BIBLIOGRAFIA

LOS COL-LOQUIS DE LA INSIGNE CIUTAT DE
TORTOSA, fets per MOSSEN CRISTOFOL DESPUIG, CAVA-
LLER.

ENCARIR la necessitat de que's desenterren las mil y una obras de literatura y d' historia catalanas, que inéditas ó en edicions introvables guardan arxius y bibliotecas, fora comensar la present noticia bibliográfica per una banalitat de concepte. Dem gracias á tots los qui penetrats d' aquesta necessitat urgent trevallen en la reconstrucció del edifici intelectual de la Catalunya antigua, obra tot just á comensar. Démlás especialment, com la ocasió ho demana als editors del manuscrit del cavaller Despuig, (no capellá, com pretengué per una mala inteligencia un revister de Madrid), y al ilustrat P. Fita que 'ls hi suggerí la idea de publicarlos facilitántlosen una cópia.

Amenitat, ensenyansa literaria y ensenyansa històrica es lo que 'l lector trova en los *Col-loquis*. ¡Tal tinguessen totas las obras que 's publican!

Un dels atractius principals resideix en lo color de localitat y d' época pronunciat que ostentan. No es poch, efectivament, trovarse en plé segle xvi, en la ciutat de Tortosa, y trabar conversa ab gent castissa d' aquells temps: parlar ab ells de política internacional y de política nacional, arreglar la Espanya y la Europa ab la mateixa bona fé y sincera inocencia ab que un de nosaltres resol la qüestió d' Orient, v. gr.—proposar expedients dignes d' un Ciceró de club pera acabar ab lo poder temporal del Papa, en guerra allavoras contra Espanya; y quan ja aquesta materia está prou espremuda, mur-

murar una mica de si 'l Sr. Bisbe y 'ls canonges se xuclan totas las rendas de la Iglesia y descuydan las atencions anexas á son sagrat ministeri, parangonant sa conducta ab la dels que avans hi havia,— de qual comparació es inútil dir que son los presents los que pitjor lliurats ne surten—y prodigant ab tal ocasió noticias estadísticas curiosíssimas sobre dits serveys y ditas rendas. Y després, deixant estar als capellans, fer gazetillas contra 'ls magistrats civils, dihent que si tals obras que s' haurian de fer no 's fan, y si tot es un escándol de lo malament que va, y sobre lo que s' hauria de fer pera que anés bè, just; just com nosaltres quan parlém de la Riera d' en Malla, ó fem quá darrera en Comas y Argemí contra la comissió de consums del Ajuntament. Pero ja hem estat prou á dins de la ciutat; surtim á pahir lo bon dinar que 'ls tres interlocutors s' han menjat en un dels inter-col-loquis, y 'ns embadalirém escoltant las explicacions que *Fabio, ciudadá*, 'ns dona pam per pam sobre la riquesa agrícola, pecuaria, minera, forestal, etc., del terme, sobre las diferents bestias y maneras de cassa y pesca, y altras y altras minuciositats ameníssimas que en lo lliure decurs del diálech anirán sortint, y que 'ns farán planye al acabar lo col-loqui sisé d' haver de deixar tant discretas amistats y de no poguer reanudar la conversa en los demés, que á judicar per lo final del últim, tindria *in mente* l' elegant escriptor tortosí.

Ni es aixó sol tot lo que té l' obra d' en Despuig. Son autor no tenia per única mira fer un quadro del *present* de Tortosa, sino ademés la principal de ferlo de son passat: del qual, usant de la ilimitada llibertat que consent la forma dialogada, retrau moltes y moltíssimas noticias, extretas ja de las obras d' historia general en aquell temps conegudas, ja de documents existents en los arxius de la ciutat, ja acudint á la font inestroncable de la tradició.

Sense desconeix tot lo que la crítica histórica podria alegar sobre aquesta part dels *Col-loquis*, bé podém elogiar sense reserves la variada erudició del escriptor, que fan patent las citas d' autors consultats, com y també l' art ab que sapigué agruparlas y ferne atractiva la lectura: fent nostras, salvas las hipérboles d' estil, las alabansas tributadas á *de Podius* per los poetas Jaume Vidal y Pere Cerdá en los epígramas llatins que en cap dels *Col-loquis* reproduheix la edició que tenim á la vista.

La nota característica del estil históric d' en Despuig es lo *tortosinisme*. Coneixiam un tortosí que ni era espanyol ni catalá; era tortosí: entussiasta patriota d' una rassa que 's va perdent, y que té en los fills de Tortosa molts exemplars. Llegint los *Col-loquis* se veu clar que aquest sentiment es dels que s' han trasmés per herencia. Pero en en Despuig lo tortosinisme, com de persona ilustrada y discreta, estava templat per una gran dosis de catalanisme. Sí, catala-

nisme, y en la acepció moderna contemporánea d' aquesta paraula: lo catalanisme dels qui veyent la llengua, la història, la tradició, fins lo nom de sa pàtria més genuina, quan no vilipendiats per la malicia, l' orgull ó la enveja, enfosquits en la boyra d' una omisió intencionada y sumergits en lo passat y en lo present d' una altra entitat històrica á quí, no 'ls mérits sino la roda de la fortuna han enfilat més enlayre, bregan y s' esforsan pera tráurels á flot, y despertar l' orgull y l' amor propi y la dignitat, tots aquells sentiments que fan que 'l perseguit de la fortuna aixequi 'l cap ab la altivesa que inspira la consciencia del valor propi, y rumbeje 'ls pellingots de sa pobresa honrada entre 'ls brocats y arminis de la insolencia afortunada y vencedora. Aixó que dihem aquí en inflat retòrich ho deya en catalá l' any 1557 lo cavaller Despuig. ¡Quín catalanista n' hi havia! Figuréuvos una glosa seguida y diversificada d' aquell magnífich romans de la poetisa gallega donya Rosalía Castro de Murguía, que coneixerán la major part dels nostres lectors, y hont diu que tots los *castellanos de Castilla* y tota la Castilla entera no valen un brí de la herba dels prats de Galicia.

Lo catalanisme d' en Despuig no es sols ofensiu, sino defensiu, com se veu per lo col-loqui quint destina á vindicar á Catalunya de las malas notas que d' alguns havia merescut per la guerra sostinguda contra 'l rey D. Joan II ab motiu dels greuges inferits á sa constitució foral en la persona del Príncep de Viana. Es aquest un dels col-loquis més interessants de la obra, á lo ménos pera 'ls que no som fills de Tortosa. Pera 'ls que ho sián, no desmereixen los restants.

Es obra, en resúmen, la del cavaller Despuig, d' agradabilíssima lectura y de condicions literarias més que regulars: al afegirla al catálech de las publicadas de la nostra literatura antiga, bé podém dir: benvinguda sia.

FLORS MARCIDAS, per FRANCISCO CATARINEU.—Versos d' un poeta que comensa á ferne, y que uneix á la inexperiencia de la edat los entussiasmes naturals en ella y la precipitació que 'ls es característica: heuse aquí las *Flors Marcidas*, que haurian estat més ben calificadas dihentlas flors que comensan á obrirse. Hi há en ellas lo que hi há en las obras de tot poeta que comensa. ¿Granará la espiga? Aixó es lo que no diu la coleccioneta del novell escriptor. Si una relativa facilitat de versificar y l' ayrós moviment d' algunas de las composicions fossen síntomas bastants pera un pronóstich, lo pronóstich fora favorable. De ménos n' han surtit bons poetas.

J. SARDÁ.

LA RENAISSANCE DE LA LITTÉRATURE CATALANE, per MR. J. DE PETIT de la Biblioteca Real de Bruselas.—*Revue Générale*, Desembre, 1877.

QUESTOS dias lo mon catalanista s' ha vist agradablement sorprés per l' aparició en la *Revue Générale* de Bruselas, d' un extens article que ab lo títol de *La Renaissance de la littérature catalane*, hi publica Mr. J. de Petit, de la Biblioteca Real d' aquella ciutat.

Coneixiam l' importancia d' aquesta publicació periódica, sabiam que s' havia ocupat ab complacencia d' algunas de las manifestacions intelctuals d' Espanya, mes, en veritat, l' aparició del article á que 'ns referím, ha vingut á acreditar més aquell favorable concepte, ja que lo que principalment distingeix al escrit de Mr. de Petit es lo perfecte coneixement del assumpto que tracta, qualitat no molt comuna entre los estrangers que s' ocupan de nostras cosas, y una exactitut d' apreciació digna d' un verdader literat.

Nostre gust fora poguer traduhir en sa totalitat lo treball, mes com no 'ns ho permet l' espay de que disposém, procurarém tant solsament donarne una idea. Comensa ab una excursió històrica-literaria al passat de Catalunya, explicant l' origen de la llengua catalana pera la qual sosté lo nom de *llemosí*, (apreciació ab que no podém estar conformes per venir la qualificació de *catalá* ó *catalanesch* aplicada á nostre idioma ja desde que comensá á ser llengua literaria, çó es, per los autors del segle XIII). Entra després á donar una idea de son caràcter, fent notar la brevetat de sos mots, en comparació ab los de las demás neo-llatinas, y diu:

«Aquesta brevetat enclou certa rudesia, emperó dona á la llengua una energia sonora y una maleabilitat que 's prestan á tots los gèneros. Si no té culminants epopeyas, posseheix un gran nombre de llegendas graciosas ó terribles, de baladas saturadas d' una tristesa profunda y dolça, d' un patriotisme ardent—pera Catalunya, sempre gelosa de son epíteto de rebelde—y, sobre tot, d' un sentiment religiós que domina á tots los del drama de la vida humana.

»Aqueixos poetas no son profetas humanitaris que substitueixen lo regne de l' *idea* al regne de Cristo; no erigeixen l' humanitat en Dèu, y llur inspiració no s' entortolliga en cataratas de metàforas ampulosas y buydas. Los romansos están plens de frescor, de veritable entusiasme, de grandesa original, flors boscanas de perfum sá y penetrant, ben diferentas dels fruyts migrats é insípits de nostra poesia artificiosa.»

Dona després idea de la institució dels Jochs Florals, explicantne 'ls orígens y sa marxa progressiva, y parlant de la defensa qu' han fet de nostre mohiment intel·lectual, en sos dos aspectes literari é històric injustament atacats per dos autors francesos, los Srs. Rubió y Balaguer y Merino.

Entra tot seguit á ocupar-se del volum publicat per lo Consistori, citant las composicions premiadas, y detinguentse especialment en *L' Any mil* y *Lo Romiatje* d' en Àngel Guimerá, *Anada á Montserrat* del Sr. Franquesa y Gomis, y en lo poema *L' Atlántida* de Mossen Jascinto Verdaguer, de las quals traduheix ab rara exactitut alguns fragments, que en lo poema es tota la balada de la Reina Isabel. Molts elogis, deduhits d' una certera crítica, tributa l' autor á totas aquestas composicions, com aixís meteix á la obra *Tradicions religioses*, de la Srta. Agna de Valldaura (Joaquima Santamaría) fentlos finalment extensius á aquesta Revista, que no pot menys de regraciárloshi ab tot lo cor.

Tal es, en lleugera indicació, lo treball del sabi bibliotecari de Bruselas, destinat, sens dubte, á contribuir á la propaganda de nostra literatura en las nacions extranjeras, y á formar, en lloch molt principal, al costat d' aquestas contínues provas de simpatía que cada dia nos están donant los literats de totas las nacions, fentnos oblidar ab ellas l' indiferencia d' alguns escriptors espanyols que han de menester que 'ls de fora casa vingan á donarlos llissons d' ilustració y d' imparcialitat.

Per acabar excitarem á tots nostres autors á que procurin fer coneixer llurs obras á la Redacció de la *Revue Generale* ¹ segurs de que hi trobaran una crítica il·lustrada y un medi de ferlas coneixer en los principals centres literaris.

A. AULÉSTIA Y PIJOAN.

Barcelona, Desembre 1877.

¹ 149, rue de la Loi.—Bruxelles.

NOVAS

Lo dia 17 del corrent se celebrá en casa D. Salvador Armet altre de las reunions musicals que s' hi venen donant d' algun temps ençá, y en las quals se aplegan un triat nombre de jovens literats y artistas que saborejan las bellas de la alta música, representada per los mes capdalts mestres, Beethoven, Mozart, Haydn, Mendelhsón, Bach etc. etc.

Lo dia á que 'ns referim se doná mes solemnitat á la reunió per commemorarse lo centenari de la naixensa de Beethoven. Lo programa, compost tot de pessas del gran mestre era escullit y aquestas foren executadas d' una manera acabada per los senyors Vaudrey (violí) Vidal (piano) y Armet (violoncello y piano) meresquent grans aplaudiments, en especial lo Trio n.º 6 op. 97 (adagio) que arrebatá al auditori.

En l' intermedi de la primera á la segona part se llegiren poesías catalanas dedicadas á la memoria de Beethoven dels Sres. Guimerá, Riera y Bertran, y castellanans dels Sres. Arteaga é Ixart, donant á coneixer lo Sr. Armet alguns fragments de sos *Recors de Beethoven* treball tant nutrit de datos com de atinadas consideracions artísticas. Com la execució de las pessas de música fou agradosa la lectura de las poesias que demostrá l' agermanament qu' existeix entre tots los que cultivant l' art senten admiració pera los grans figuras que en ell s' han immortalisat.

Sabem que 'l discurs d' entrada en la Reyal Academia de la Historia qu' á no tardar llegirá l' academich elegit novament, D. Fidel Fita, será notabilíssim com tot lo qu' escriu sa docta ploma. Segons noticias fidedignas, constará dit discurs de dos parts: 1.ª, *fets y escrits del bisbe y cardenal Gerundense D. Joan Margarit*; y 2.ª, *discussió de son sistema sobre 'ls aborigens d' Espanya*. Aquest tema, tractat per persona de tan vastíssima erudició y profons coneixements, fa preludiar l' éxit de tal treball, qual publicació Catalunya científica, espera ab delit.

Ha visitat nostra redacció lo primer fascicle de la *Revista di letteratura popolare* que dirigeixen los escriptors italians Senyors Pitré y Sabatini y se publica trimestralment á Roma. Lo sumari de dit fascicle es lo següent: «*Carolina Coronedi-Berti*. Appunti di medicina popolare Bolognese.—*Francesco Sabatini*. Saggio di canti popolari romani.—*Giuseppe Pitré*. Gesti ed insegne del popolo siciliano.—*Francisco Maspons y Labros*. El dia de difuntos.—*G. Ferraro* XVI canti popolari della bassa Romagna.—Varietá-Bibliografía.—Periodici-y Notizie per F. Sabatini.»

Celebrém l' aparició de dita Revista com utilíssima pera l' estudi de la literatura popular, en que hi prenen part escriptors tan competents com lo Sr. Maspons.

La Mañana de Madrid qu' en sa página literaria se distingeix per donar primacia als treballs dels escriptors catalans, ha publicat últimament la traducció castellana del article que 'ls Senyors Auletia y Balaguer donaren á llum en esta *Revista* sobre *la Festa de Sant Pere en lo castell de Belloch*. Del últim de dits Senyors, ha publicat també dit periódich y reproduit lo d' esta Capital «*La Notaría*». la versió de la *Necrologia de D. Estanislau Reynals y Rabassa* qu' escrigué en catalá pera *La Renaixensa*.

En lo número corresponent al mes de Novembre últim, de la revista francesa *Polybiblion* havem vist ab satisfacció que lo distingit escriptor Senyor Compte de Puymaigre, tan coneixedor de literatura castellana com de la catalana, prepara la estampa d' una traducció del *Romancero* ilustrada ab notas, pera formar part de la

colecció titulada: «*Choix de Chefs-d' œuvre des litteratures française et étrangères*». —També hi havem llegit, qu' un dels treballs mes notables que se han presentat en lo congrés de la «*Associació bretona*» celebrat á Savenay (Loire.—Inferieure) del 2 al 9 de Setembre prop passat, son: «*Les Sermons d' Olivier Maillard et de Saint Vincent Ferrier, par M. de la Borderie*». D' aquestos sermons, la «*Société des bibliophiles bretons et de l' histoire de Bretagne*», establerta á Nantes, ha publicat ja los de Maillard, ab una introducció, notas y bibliografía per dit Sr. de la Borderie. Esperém donchs, que promptament, farà lo mateix ab los del celebrat orador valenciá, quals dias finiren á Bretanya.

Dias passats los amants de las arts bellas acudiren á admirar y celebrar, en la botiga exposició del Sr. Parés, dos magnífichs paisatjes del pintor olotí senyor Vayreda. Altre pintor també olotí no tan conegut com en Vayreda, però artista de debó com ell, en Joseph Berga, ha enviat a la propia casa un quadro de molt mes xicas dimensions que 'ls de son compatrici, y d' assumpto axís mateix molt divers, ja qu' en ell lo principal son las moltas figuras que intervenen en l' assumpto ó acció. Consisteix aquesta en lo tendre y zelós afany ab que várias noyas pagesas d' un poble petit de la montanya guarneixen un altaret antich per devant del cual ha de passarhi la professó. Trevallat ab amor, verdader y sentit, revela 'l quadro á que 'ns referím las envejables facultats qu' adornan á 'n Berga y que ressaltan en cada una de sas obras. Ab major entonació en lo colorit general y un xich mes d' estudi y de sobrietat, lo jove artista 's conquistarà, sens dupte, 'l bon lloch de que 's fa cada dia més digne per sa constancia y per la acertada direcció que imprimeix á son entussiasta amor á Catalunya.

Hem tingut lo gust de veure dos quadrets bellíssims, al oli, del jove pintor D. Miquel Carbonell, *La poesia y Una sortida de sol*.

L' ultim número de *La Academia*, publica una carta de D. Antoni Ros de Olano endressada á D. Joaquim Riera y Bertran fent grans elogis del renaixement catalá y acompanyanthi la traducció acabadísima de dos poesias del Sr. Riera.

També hi hem llegit varis articles referents á Catalunya y entre ells un de D. Victor Balaguer, que á pesar d' esser ausent de nostra terra may se 'n olvida, titolat *La Noche Buena en Cataluña* y altre de D. Joseph Fiter é Ingles, *La cruz de Bagá*.

D. Frederich Renyé Viladot ha publicat traduhidas del grech al catalá las Odas de Anacreont.

S' han publicat las *Cartas á la dona* de D. Rosendo Arús y Arderiu, ab gravats d' alguns de nostres mes coneguts artistes.

Estant á punt de veure la llum dos nous periódichs catalans, *Lo gay saber* y *La veu del Montserrat*. Lo primer que ab molt bon éxit se publicá per los anys 1867 y 68 surtirá cada quinze dias formant setse planas; l' altra será setmanal y 'l deurem als catalanistas de Vich. Tots dos vindrán á defensar las ideas que ja fa set anys sostenim y á tots dos los desitjem veure en molts anys á nostre costat.

Ha sortit un tomet de poesías molt ben presentat de D. Joseph Lassarte ab lo títol de *Retalls*.

Tambe s' ha publicat lo calendari de La Campana plé de dibuixos humoristichs y ab la colaboració de alguns de nostres escriptors catalans.

Felicitem á D. Antoni Vilanova per lo triomf adquirit en lo certamen de *La Llumanera*. La seva alegoria de L' Atlántida es magnífica y 'ns mostra las galas de sa imaginació y de son clar talent.

La revista que veu la llum á Palermo ab lo títol d' *Archivio Storico siciliano* y qu' es l' eco de la *Società siciliana per la storia patria*, publica una bibliografía molt encomiástica de *Las Cortes Catalanas*, dels Srs. Coroleu y Pella.

També lo *Polybiblion*, revista bibliográfica universal, fa molts elogis de las *Tradicions religiosas de Catalunya* de D.ª Agna de Valldaura, y dels articles *Lo mon invisible en la literatura catalana* de D. Gayetá Vidal y Valenciano, que publicarem en LA RENAIXENSA.

Hem rebut un folleto, esmeradament estompat, que conté 'l treball publicat en francés per nostre amich l' erudit escriptor D. Andreu Balaguer y Merino ab lo títol de: *Un document inédit relatif á la Chronique catalane du roi Jacme 1.er d' Aragon*, qu' insertá la *Revista de llenguas románicas* de Montpeller. Lo treball, com tots los de son autor, está nutrit d' interessants datos referents á la historia bibliográfica de la célebre *Crónica*, termenant ab lo document que forma l' objecte del estudi, del qual se deduheix la existencia en l' any 1371 de la indicada obra, en l' arxiu del Palau real de Barcelona, ab lo següent comensament ó rúbrica: «*Aquest es lo comensament del prólech sobrel libre que feu el Rey en Jacme per la gracia de Deu Rey d' Arago e de Malorcha e de Valencia comte de Barcelona e Durgell e senyor de Montpeller, de tots los feyts e de les gracies que nostre Senyor li feu en la sua vida.*»

Lo folleto del Sr. Balaguer, al mateix temps que vé á afegir un nou y eloqüent dato als moltíssims que proban ésser lo Rey Conqueridor lo verdader autor de la *Crónica*, es una mostra de la consideració y benevolencia ab que acull la «Societat pera l' estudi de las llenguas románicas,» los treballs dels autors catalans, puig que expontáneament ha costejat lo tiratge apart de dit treball, y graciosament n' ha fet ofrena á son autor d' un número regular d' exemplars.

Lo distingit escriptor siciliá Sr. de Martino ha rebut del director de la notable *Rivista Europea* de Florencia, l' encárrech de publicarhi mensualment una revista del moviment literari catalá. Es excusat fer notar l' importancia que aixó donará á nostra literatura y per lo tant la conveniencia de que tots los autors se servescan remetre un exemplar de las obras que hagen publicat en lo present any y vagen publicant en lo successiu, al indicat escriptor, qual direcció es la següent: Sig. Mattia di Martino. (Italia). Noto (Sicilia).

En la exposició d' objectes artístichs del acreditat establiment del Sr. Parés hem pogut veure eixos dias, destinat á la exposició de Madrid, un quadro de grans dimensions del Sr. Masriera (D. Francisco), representant un *Retrato*. L' execució es excelent, sobre tot en las robas; y 'l conjunt, á més de ser sumament rich, es molt artís-

tich. Lo Sr. Masriera (D. Joseph), hi té exposats també tres paisatges, destinats al mateix punt, de molt bona impressió tots, sobresurtint entre ells, un intitulat *Estany de Rubió en la tardor*, (*Llabaneras*), per lo ben disposat del siti y l'alegría, distinció, justa y caràcter en tots los tons.

No podém passar sens esmentar una aquarela del Sr. Moragas (D. Tomás), intitulada *La Convalescencia*. Assumpto diviníssimament portat, vegentse un gran trevall en tots sos més petits detalls.

Tots eixos quadros, destinats á Madrid com ja hem dit, creyém causarán un gran efecte en dita exposició, y 'ls catalans hi obtindrán merescudas recompensas.

Felicitém de tot cor á dits artistes per lo bon lloch en que deixarán á Catalunya.

Lo ja moltes vegadas llorejat compositor D. Claudi Martínez é Imbert, acaba d'obtenir un altre premi á Valencia consistent en una *lira de plata*, oferta per l'Ateneo á la millor composició religiosa.

A fi de proporcionar trevalls importants á la publicació, y ahora estimular als prosistas catalans, LA RENAIXENSA obra 'l següent:

CERTÁMEN LITERARI.—Se concedirán tres premis de 200 pessetas cada un, als autors dels tres estudis més importants que tingan d'extensió al menos unas 50 planas de la Revista, y quals assumptos se deixan al enter arbitre dels autors, essent preferits en igualtat de mérit, aquells que tingan més interés per los païssos que forman la Corona aragonesa.

Obtindrán accéssits los trevalls que 'n sian mereixedors.

Lo jurat se compondrá dels Srs. D. Marian Aguiló, D. Lluís Domenech y Montaner, D. Joseph Puiggari, D. Joan Sardá y D. Gonzalo Serrallera.

Los trevalls serán remesos á esta redacció, desde avuy fins á las dotze del primer dia de mars vinent, acompanyats, per comte de nom d' autor, d' una contrassenya baix plech clos.

Las obras escullidas se insertarán en aquesta Revista y quedarán de sa propietat.

Per tot un mes, contat desde la publicació del resultat del certámen, se tornarán los trevalls que nó hagin obtingut distinció.

Hem rebut lo *Calendari del Pagés* per l' any 1878, y com tots los anteriors, conté trevalls de verdadera importancia. Després d' un ben escrit *Judici del any* y del santoral, segueix un article titulat «Aplicació de las notas de la Iglesia á las varias societats cristianes» y la secció titulada «Art del Pagés.» Lo Sr. Presta publica un article sobre l' incubació, lo senyor Amado hi segueix las cartas sobre 'l Drenatje y 'l senyor Arlizá s' ocupa de la part astronómica. Vé després un article titolat «Los Prats,» del Sr. Justo Villanueva; altre sobre economía rural; altre sobre la cria del bestiar boví. Molts altres trevalls s' hi publican, y entre ells, citarém lo del Sr. Salarich sobre higiene y economía doméstica, lo del Sr. Tobella sobre 'l servey que molts substancias poden prestar com á jassos y la biografia de don Manel Barba escrita per D. Joseph Fiter.

En lo número próxim publicarém las bases pera un certámen literari de prosa y vers que va á obrir lo Centro de lectura de Reus.

Ha surtit *Lo Rat Penat de Valencia* calendari pera l' any 1878, en nostra llengua. Nos en ocuparém extensament.

Gracias á la aceptació que han merescut del públich las milloras anunciadas, desd' ara, valentnos d' una combinació en lo número de planas de la revista, sens que per aixó perjudiquém al fi del any lacantitat de lectura, nos comprometém á repartir un número per altre y de grandaria major de la que creyam, una lámina heliográfica, (procediment completament nou en Espanya); y potser ab lo primer número del any nou, si la propaganda de nostres antichs suscritors nos ajuda á estendre la circulació de LA RENAIXENSA, podrém dar més importancia encara á la part artística, publicant un gravat en cada número.

CONSISTORI

DELS

JOCHS FLORALS DE BARCELONA

CONVOCATORIA PERA 'LS DEL PRESENT ANY

(XXe DE LLUR RESTAURACIÓ)

DESITJOSOS de cumplir l' encàrrech honrós que 'l respectable Cos d' Adjunts se digná feros en sessió ordinaria del dia 14 del mes de novembre darrer, anunciem la celebració dels JOCHS FLORALS DE 1878, los que, inseguint l' esperit de la Institució y la costum bén establerta, serán regits per lo següent:

CARTELL.

Lo dia 5, primer diumenge del mes de maig vinent, s' adjudicarán en la prenomenada festa poética los següents premis ordinaris, —qu' acostuma á costejar l' Excm. Ajuntament d' esta ciutat,—y 'ls extraordinaris oferts per las honorables Corporacions y entitats que més avall se dirán.

PREMIS ORDINARIS.

ENGLANTINA D' OR. Otorgada será al qui haja trovat ab més acert sobre qualsevol dels fets històrichs, usatjes ó costums de la Terra

Catalana, preferintse, en igualtat de mérit, la poesia escrita en las formas narratives de romans ó llegenda.

VIOLA D' OR Y PLATA. Se 'n ferá present al autor de la mellor composició lírica, sia religiosa ó bè moral.

FLOR NATURAL. D' est premi d' honor y cortesia mereixedor ne será qui resulte ésser autor de la més inspirada poesia sobre tema que 's deixa al bon gust dels trovadors.—Lo qui obtinga aquest premi se servirà ferne present á la dama de sa elecció, la qual, proclamada *Reyna de la Festa*, com d' antich s' acostumava, entregará los restants premis als qui 'ls hajan guanyats.

PREMIS EXTRAORDINARIS.

BALLESTA D' OR. No adjudicada en l' anterior certámen. Al autor de la mellor poesia sobre un aconteixement notable ó un personatge ilustre de la provincia en la edat Mitjana li será concedit est premi assignat per la Excma. Corporació de la provincia de Girona.

LLIRI DE PLATA DE TRES FLORS. No adjudicada en l' anterior certámen, torna á oferir esta joya la Exma. Diputació provincial de Lleyda al qui componga la millor poesia que cante qualsevol dels fets que componen la *Historia de Lleyda ó de sa provincia*.

ROSA D' OR Y PLATA. S' entregará aquesta joya de la Exma. Corporació provincial d' Alacant, tampoch adjudicada en l' anterior certámen, al qui haja tret una *Cansó del trevall* que, á son mérit literari, unesca més eminent caràcter popular.

BROT DE ROURE DE PLATA. Premi ofert per la societat catalanista «La Misteriosa» á la poesia que 'l Consistori 'n crega mes digna.

LAPIDA DE MARBRE NEGRA AB L' ESCUT DE LA SOCIETAT GRÀBAT EN OR. Guanyará aquesta distinció oferta per la «Associació catalanista d' Escursions Científicas» l' autor de la mellor descripció historica y pintoresca escrita en prosa y que 's refereixi á un monument de nostra terra preferint en igualtat de mérit literari la que reuneixi major número de datos desconeguts.

COLECCIÓ D' OBRAS TRIADAS ORIGINALS DE CELEBRATS ESCRIPTORS. La Redacció de la Revista catalana «La Renaixensa» torna á oferir aquest premi, no adjudicat en l' anterior certámen, al autor de la mes bella narració ó del mellor aplech de narracions d' epissodis catalans del segle actual en que 's done més importancia á la part imaginativa que á la de investigació y crítica histórica.

TUMBAGA D' OR ALEGÓRICA. Lo director de la revista «L' Art del pages» ofereix aquesta joya al autor de la mellor *noveleta de costums del camp*.

A més dels enunciats premis podran ésser concedits ACCÉSSITS Y MENCIONS HONORÍFICAS, segons lo resultat del certámen.

Las composicions deurán ésser inéditas y escritas en antich ó modern catalá literari d' est Principat, Mallorca ó Valencia, ó en qualsevol dels dialectes de nostre idioma, ab tal que 'ls autors, evitant l' influencia d' altrás menas de parlar estranyas al país de la llengua d' Oc, procuren escriurelas de la manera més semblant al antich provensal ó catalá literari.

S' adressarán las composicions al Secretari d' est Consistori—carrer de Jerusalem, número 32, pis primer, porta 1.ª,—avans del mitjdia del 1 d' abril vinent, acompanyada cada una d' un plech clos que contindrà 'l nom del autor y durá en lo sobrescrit lo títol y lema corresponents á la mateixa.

Los plechs adjuntats á las obras no premiadas serán publicament cremats, després d' oberts los que correspongan als autors premiats y de proclamarse 'l nom d' aquestos.

Lo Consistori 's reserva per durant un any la propietat de las obras premiadas.

Fou escrita y firmada la present en la ciutat de Barcelona, lo dia 1 de janer del any 1878 per los set Mantenedors.

JOSEPH LLUIS PONS Y GALLARZA, *President*.—ADOLF BLANCH.—FREDERICH SOLER.—FRANCESCH UBACH Y VINYETA.—JOSEPH COROLEU.—JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.—ANGEL GUIMERÁ, *Secretari*.

SUMARI

JOAQUIM DE NEGRE.	Alguns afers de familia.	409
FRANCESCH RICMAR.	La novela.	415
ANTONI MORERA.	La bayeta.	421
JOAN MALUQUER VILADOT.	Génesis índich.	438
A. MASRIERA Y COLOMER.	Ressenya d' una excursió als pobles de Sant Andreu y Sant Vicens de Llevaneras.	433
JOSEPH FRANQUESA Y GOMIS.	Lo coll de Panissars.	446
ANTONI RUBIÓ Y LLUCH.	Odas de Anacreont.	451
JOSEPH M. VALLS Y VICENS.	Epístola.	453
F. MANEL PAU.	L' últim mestre espaser.	456
J. SARDÁ.	Bibliografía.	458
A. AULESTIA.	Id.	461
	NOVAS.	463
	Consistori dels Jochs florals de Barcelona.	470